

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 34
15/2019
12. apríl 2019

Cena 0,50 €

ZALOŽIL LUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

**PUBLICISTA LUDOVÍT ŠTEVKO
O NEPROFESIONALITE V RTVS**
Strana 4.

**ZÁPAS O HODNOTY
NIE JE ZÁSTUPNÁ TÉMA**
Strana 5.

**ORIENTÁCIA NA ZDRAVIE,
A NIE NA CHOROBU**
Strana 6.

**S ŤARCHOU VRAŽDY
NA ÚTLÝCH PLECIACH**
Strana 8.

**LEN SVÄTEC MÔŽE
NA VODU REČ PÍSAŤ**
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Deravé zákony. Po toľkých rokoch! Človek nemusí byť zlomyseľný, aby sa v duchu opýtal, či to tak nie je zámerne! Ved' si len vezmite: asi posledný gauner, ktorému štát zhabal majetok, bol majiteľ BMG Invest a Horizont Slovakia Fruni – z jeho trojposchodovej vily s hviezdárňou na povale je detský domov. Štát mu dokonca vzal úspory, nábytok, tri motorky Harley Davidson, autá, garáže, záhradu, haciendu v Tatrách, zbierku fajok, súbor samurajských mečov... A taký Majský! To sa nedá porovnať. Všetko včas prepísal na deti a stal sa chudobným dôchodcom. Dnes pride na súd, samozrejme s meškaním, vystúpi z auta, zapáli si cigaretu, začese čierne vlasy, včera odfarbené, cigaretu zhasína pred dvermi súdnej siene, odchádza, len čo odovzdá lekárske potvrdenie, že nie je schopný vypovedať, pri odchode si znova zapaluje, sotva za sebou zavrie, pokutu za meškanie nedostane, lebo je chorý starý človek, a ešte aj nemajetný! A cestou k autu, v ktorom ho účtivo čaká šofér, si v duchu opakuje svoje motto: „Sú veci, ktoré sa za peniaze kúpiť nedajú. Len za väčšie peniaze.“

Nikto už nezráta, koľko nahrabal. Ved' najmenej polovica jeho podvodov je dávno premlčaná, teda nič sa nedeje. Mať taký vzor, to je pre keťasov boží dar! Hneď si viac dovoľia. Neverili by ste, že sú práve ich vinou toho tisíce. Aj v tých najzapadnutých kútoch Slovenska; národ sme vtípny a učenívi! Povedzme v takom Žihárči, sotva ho na mape nájdete, tichý občan Karol G. figuruje v deväťdesiatich štyroch firmách, všade trochu kradol, jedna po druhej skončili v dlhoch, iba jemu je fajni!

Pravda, sú aj oveľa väčší vtáci ako dajaká straka z valala. Povedzme Bašternák. Chudák, ktorý prišiel o celý majetok. Zostal mu jeden jediný byt, aj ten ešte obýva bývalý predseda vlády! Ako starostlivá hlava rodiny všetko imanie prepísal na potomstvo, a aby mal v base vreckové, čosi nacytro predal. Hotovo. Vybavené. Čistá hra. Zasa sme zavreli bezdomovca.

A medzitým si prokurátori esemeskujú s objednávateľom vrážd a hrdosť sa tváriaci politici si cukajú s ceckatou „žužu“, ktorá ich má na háku. A nikomu z nich nepríde na um, že práve stratili dôstojnosť, ktorá by v slušnej spoločnosti mala patriť k ich výbave.

Ján ČOMAJ

www.neografia.sk

Európska komisia zastavila účinnosť zákona o osobitnom odvode reťazcov Dočkáme sa klesania cien potravín?

Ivan BROŽÍK – Foto: internet

Európska komisia (EK) vydala predbežné opatrenie na pozastavenie zákona o osobitnom odvode obchodných reťazcov. Ide o neštandardné opatrenie, ktoré bolo aplikované v histórii Európskej únie menej ako desaťkrát. Komisia zároveň začala s hlbokým prešetrením osobitného odvodu pre obchodné reťazce, ktoré pôsobia na Slovensku.

Brusel signalizoval obavy, že príslušná legislatíva selektívne zvýhodňuje istých maloobchodníkov oproti ich konkurentom, čo je v rozpore s pravidlami EÚ v oblasti štátnej pomoci. „Je to nehorázne,“ myslí si ministerka pôdohospodárstva Gabriela Matečná. Predmetný zákon nadobudol účinnosť od začiatku roka 2019. Osobitný odvod na základe schváleného zákona mali platiť obchodné reťazce, v ktorých aspoň dvadsaťpäť percent z obratu tvoria potraviny a majú prevádzky minimálne v pätnástich percentách všetkých okresov. Výška odvodu bola stanovená na úrovni 2,5 percenta z čistého obratu.

■ RÁZNE ROZHODNUTIE

„V nasledujúcich minútach pripravím návrh zákona na zrušenie odvodu,“ vyhlásil okamžite po oznámení rozhodnutia EK predseda NR SR a SNS Andrej Danko a pripomenul, že Slovensko má k dispozícii päťdesiat miliónov eur v rezerve, ktoré farmári a potravinári dostanú. „Za Gabriely Matečnej pôjde do potravinárstva osemdesiat miliónov eur. Od zajtra, verím, budú ceny potravín klesať,“ povedal Andrej Danko. Zároveň vyzval občanov, aby sledovali ceny v obchodných reťazcoch. „Keď budete veriť znova SNS a Dankovi, že ich treba zdaňovať, lebo vám nedávajú peniaze na kultúru, na šport, lebo neplatia do

Po pozastavení účinnosti zákona o osobitnom odvode obchodných reťazcov priamo bruselskou centrárou slovenskí zákonodarcovia veria, že padnú aj argumenty obchodníkov o tom, prečo ceny potravín neklesajú.

štátnej kasy, čo by mali, a dáte mi podporu, ten odvod zavediem veľmi ľahko zajtra,“ vyhlásil predseda SNS.

■ OPERATÍVNY NÁVRH

Slovenská národná strana avizovala, že pripraví návrh zákona o zrušení osobitného odvodu. Robí tak preto, aby dokázala, či ceny potravín potom budú klesať. Andrej Danko s ďalšími poslancami SNS predložil operatívne do parlamentu ešte na aktuálne prebiehajúcu schôdzu návrh zákona na zrušenie odvodu pre reťazce. V ten istý deň vo vláde prešiel návrh ministerky Gabriely Matečnej, že sa o zrušení odvodu bude rokovať v parlamente v skrátenom legislatívnom konaní. Tak sa aj stalo.

„Slovenská poľnohospodárska a potravinárska komora rešpektuje rozhodnutie Európskej komisie, ktorá uvalila predbežné opatrenie proti špeciálnemu odvodu pre obchodné reťazce. Sme sklamaní, že sa EK postavila na stranu silnejšieho článku v agropotravinárskej vertikále. Na jednej strane sa EK tvári liberálne a všetko necháva na voľný trh a na druhej strane si silnejšie štáty Európskej únie presadzujú svoje záujmy na úkor slabších.“ To sa píše v reakcii stavovskej organizácie slovenských poľnohospodárov a potravinárov. „Vývoj agropotravinárskeho odvetvia v SR od vstupu do EÚ tvrdo dopláca na zle vyrokované podmienky nášho vstupu do Únie, na globalizáciu trhu a skryté nástrahy

aj v podobe vysokých dovozov lacných potravín, často aj neznámeho pôvodu a nízkej kvality. Treba povedať, že maslo na hlave máme aj my doma a dobiehajú nás zlé rozhodnutia predchádzajúcich vlád a ministrov,“ pripomína komora.

■ DÔVODY NA REAKCIU

„Ak by ostal citovaný zákon platný aj napriek tomu, že jeho účinnosť bola pozastavená predbežným opatrením EK, právna istota poľnohospodárskych a potravinárskych podnikov by mohla byť ohrozená v dôsledku toho, že pri vyhodnocovaní svojich prevádzkových a investičných možností by si neboli isté, do akej miery, respektíve či vôbec môžu počítať s podporou od štátu v nadväznosti na prerozdelenie časti odvodov od obchodných reťazcov, čo by mohlo viesť k narušeniu ich finančnej stability, tvorby rezerv na krytie potenciálnych rizík a strát spôsobených nepriaznivým počasím, napríklad suchom, povodňami, silným vetrom, a k ich existenčným problémom,“ vysvetlilo skrátený legislatívny postup ministerstvo pôdohospodárstva. Toto riziko by podľa rezortu mohlo ohroziť aj potravinovú bezpečnosť Slovenskej republiky. Zároveň čo najskorším zrušením citovaného zákona zanikne dôvod na pokračovanie konania zo strany Európskej komisie.

3 OTÁZKY PRE:

PharmDr. Ondreja SUKELA, prezidenta Slovenskej lekárskej komory

Výpadky liekov z minulosti sa nezopakujú

• Vo verejnosti ktosi z času na čas šíri poplašné správy o nedostatku niektorých druhov liekov u nás. Aká je teda momentálna situácia s liekmi na trhu, je nejaká kategória liekov bez náhrady z vášho pohľadu nedostatková?

Situácia s liekmi je v princípe stabilná. Samozrejme, objavujú sa výpadky konkrétnych druhov liekov, no v porovnaní s rokmi 2016, 2015 a skôr je aktuálny stav oveľa lepší. Ak pacient nevie nejaký čas zohnať konkrétny liek, je dôležité, aby komunikoval – primárne s lekárnikom, ktorý mu určite vysvetlí presnú príčinu nedostupnosti konkrétneho lieku, a ak je to v jeho kompetencii, ponúkne alternatívu. Ak to nie je možné, vo väčšine prípadov má lekár možnosť predpísať terapeuticky vhodný liek.

• Čo hovoríte na tvrdenie, že u nás na Slovensku sú lieky najdrahšie, ak to porovnáme s okolitým zahraničím?

S takým tvrdením som sa nestretol. Lieky, ktoré sú hrazené z verejného zdravotného poistenia, majú regulovanú cenu, ktorá nesmie prekročiť priemer troch najnižších cien lieku v rámci EÚ. Lieky, ktoré nie sú hrazené a sú dostupné bez lekárskeho predpisu, nemajú cenu regulovanú. Je možné, že v tejto skupine budú niektoré lieky drahšie, ale i lacnejšie ako na Slovensku.

• Ako by ste garantovali liečivú efektívnosť a účinnosť generík? Stále sú tu obavy starších občanov, disponujúcich menšími finančnými zdrojmi,

z nekvality alebo z ich nedostatočnej účinnosti.

V prvom rade, bežný pacient ani len netuší, či sa lieči tzv. originálnym alebo generickým liekom. Tento status nič nehovorí o kvalite alebo nekvalite lieku, ale o tom, či výrobca lieku aj vyvinul, alebo nie. Prvý (originálny) výrobca lieku má dvadsať rokov od podania patentu privilégium vyrábať liek monopolne. Po uplynutí tejto takzvanej patentovej ochrany už môže konkrétny liek vyrábať a uvádzať na trh ktokoľvek. O tom, či je liek kvalitný a bezpečný, rozhoduje Štátny ústav pre kontrolu liečiv, a ak je liek registrovaný, je jednoznačne bezpečný a kvalitný.

Ivan BROŽÍK
Foto: autor

VSN 16 – 17/2019
SI PREČÍTAŤE

- Arcibiskup Ján BABJAK: Slovensko si musí zachovať svoje kresťanské a kultúrne tradície
- Slovenské národné gardy a ich dejinný prínos k vzniku prvej Československej republiky
- Husák a Dubček – pred päťdesiatimi rokmi sa nadobro skončil sen o demokracii v socializme

Biskup Pavol M. HNILICA odsúdil ateizmus ako najväznejší blud súčasnosti

Minulý režim netýral ľudí len fyzicky

Eva ZELENAYOVÁ – Foto: archív trnavská diecéza

V roku tridsiateho výročia nastolenia demokratického režimu si len v úzkom kruhu pripomíname mená tých, ktorí vzdorovali komunistickému režimu a pričínili sa o jeho pád. Na medzinárodnej vedeckej konferencii venovanej biskupovi Pavlovi M. Hnilicovi to zreteľne pripomenul Jozef M. Rydlo. Biskup Hnilica rovnako ako tisíce iných osobností po roku 1945, 1948 a 1968 odišiel dobrovoľne do vyhnanstva. Z nich nejeeden vyoral takú hlbokú brázd, že si bez nich nevieme súčasnosť nášho národného spoločenstva ani predstaviť.

Podľa Jozefa M. Rydla „zápas slovenského politického exilu je integrálnou súčasťou zápasov slovenského národa za slobodu, demokraciu a štátnu samostatnosť a je mravnou povinnosťou celej slovenskej spoločnosti túto skutočnosť nielen vziať na vedomie, ale venovať tomuto zápasu primeranú pozornosť“.

■ DOZOR TAJNÝCH

Paradoxom doby je skutočnosť, že nie historická veda disponuje podrobnou chronológiou Hnilicovho života – skôr zväzky štátnej bezpečnosti. Na konferencii s nimi verejnosť oboznámila pracovníka

Ústavu pamäti národa Beata Katrebová Blehová. Ilegálny útek do zahraničia v decembri 1951 bol dôvodom na to, že ŠtB založila na biskupa Hnilicu prvý zväzok. Vyfabrikovala na neho podozrenie o jeho napojení na západné spravodajské služby namierené proti Československu. Na celú rodinu Hnilicovcov v Uhatíne bol nasadený tajný spolupracovník ŠtB, ktorý zadržoval a kontroloval všetku poštu. Tých zväzokov však bolo viac a ľudí zapojených do jeho sledovania tiež.

Ako konštatovala Beata Blehová, „v agentúrnych správach ŠtB z obdobia šesťdesiatych rokov bol biskup Hnilica hodnotený v prvom

rade ako osoba poživajúca plnú dôveru pápeža Pavla VI., ku ktorému mal priamy prístup, vlastnil pápežovo súkromné telefónne číslo a mal výnimku nosiť buď reverendu bez označenia biskupskej hodnosti, alebo chodiť oblečený v civile“. Pavol M. Hnilica mal kontakt s podzemnou Cirkvou na Slovensku, zabezpečoval distribúciu náboženskej literatúry najmä cez Poľsko, mal tiež dobrý kontakt so slovenským politickým exilom v Nemecku.

■ SPLNENÁ MISIA

K revízii krajne nepriateľského postoja režimu k biskupovi nedošlo ani v období tzv. Pražskej jari.

Biskup Pavol M. HNILICA bol jedným z najbližších spolupracovníkov pápeža Jána Pavla II.

Počas Druhého vatikánskeho koncilu v prejave 26. septembra 1965 ostro odsúdil ateizmus ako najväznejší blud súčasnosti. To mu prinieslo zákaz vstupu do Československa až do novembra 1989. Jeho blízky spolupracovník Leo Maasburg o ňom povedal, že jeho analýza komunizmu bola najjasnej-

šia, s akou sa kedy stretol. Pavol M. Hnilica sa veľmi chcel vrátiť na Slovensko, a to aj za cenu súdneho procesu. Orgány moci mu neumožnili ani účasť na pohrebe blízkeho priateľa arcibiskupa Nécsey.

Zo záznamov ŠtB vyplýva, že biskup Hnilica sa intenzívne zaujímal o celkovú spoločenskú situáciu na Slovensku. Kritizoval, že Slovensko je v rámci cestovného ruchu úplne neznáme. Vinu pripisoval československým zastupiteľským úradom, kde nejestvoval takmer nijaký propagačný materiál. Počas stretnutia s agentom ŠtB, pričom o jeho identite nemal ani tušenia, ponúkol spoluprácu pri sprostredkovaní zahraničných štipendií pre slovenských študentov...

Takmer neznámu kapitolou jeho života je tajná cesta do Moskvy v roku 1984 a zasvätenie Ruska Nepoškvrnenému Srdcu Panny Márie. V spomienkach Maasburga vyznela maximálne dramaticky a dobrodružne. Veď perestrojka sa ešte nenarodila, moskovský režim bol krajne nepriateľský voči náboženským prejavom, tobôž ku katolíckej cirkvi. Napriek tomu biskup Hnilica misiu splnil.

Lokálpatriotizmus a národovectvo sú zrazu v politike dve najhoršie veci

Prečo majú „progresívci“ v názve Slovensko?

Ján ČERNÝ – Karikatúra: Peter GOSSÁNYI

Je to jeden z verejne prezentovaných názorov budúceho predsedu Progresívneho Slovenska Michala Trubana. Buď ide v tomto prípade o pofutovaniahodnú hlúposť, alebo ignoranciu až potieranie demokracie v jej samotných základoch. Najpravdepodobnejšie však o oboje.

Stačí letný pohľad do ktoréhokoľvek lacného slovníka cudzích slov a čitateľ zistí, že patriotizmus alebo vlastenectvo je láska a oddanosť k vlasti, hrdosť na jej minulosť a prítomnosť, úsilie chrániť jej záujmy. Vlastenec je človek, ktorý cíti národnú hrdosť. Prejavom vlastenectva je napríklad spievanie štátnej hymny. Na rozdiel od nacionalizmu sa neviaže na národ, ale na územie (krajinu), resp. politický národ (obyvateľov danej krajiny). A doplníme, že lokálpatriotizmus je podľa tých istých zdrojov láska k svojej rodine, radosť zo svojho

domu, láska ku krajine, v ktorej bývame, či láska k ľuďom, ktorí žijú okolo nás.

„Za druhú najhoršiu vec po politike pokladám trápny lokálpatriotizmus a národovectvo.“ Tak presne znie nie až taký dávny výrok Michala Trubana. Zakladá však oprávnenie na otázku, prečo je teda pán Truban v tak primárne zlej politike a prečo má jeho strana v názve Slovensko, keď aj patriotizmus je podľa neho trápny. Alebo na otázky o úprimnosti politických posolstiev, ktoré z jeho politického subjektu stachanovsky chrlia naše médiá.

„Sloboda tvojej päsťe sa končí na špičke môjho nosa alebo moja sloboda sa končí tam, kde sa začína sloboda druhého.“ To je výraz Johna Lockeho. Ide o anglického filozofa Johna Lockeho (1632 – 1704), považovaného za jedného zo zakladateľov novovekej filozofie. Jeho myšlienky vo veľkom ovplyvnili rozvoj politickej filozofie a teórie spoločenskej zmluvy a jeho spisy mali tiež priamy vplyv na formuláciu Deklarácie nezávislosti Spojených štátov a americkej ústavy. John Locke zanechal rozsiahly filozofický odkaz pre mysliteľov a politikov 18. storočia, najmä v liberálnej línii. Je teda zjavné, že „naši“ liberáli toho o liberalizme vedia iba málo a pôsobia, ako by sa zaň svojimi politickými ambíciami iba skrývali. Nie je teda súčasný pseudoliberalizmus na Slovensku skôr akousi novodobou inkvizíciou zo strany anarchistov a populistov?

A možno aj srdcia. „Národovectvo nie je nenávisť k druhým. To je láska k svojim spolurodákom, to je

radosť z toho, že niekto z nás vyhral matematickú olympiádu, že naši športovci boli úspešní, že nášmu hospodárstvu sa darí, že našim ľuďom sa žije lepšie ako v iných krajinách atď.“ tvrdí aj podpredseda SNS Anton Hrnko v reakcii na výrok budúceho predsedu „progresívcev“. Samotné Progresívne Slovensko sa vo svojich programových dokumentoch profiluje ako centristické, liberálne a proeurópske hnutie spájajúce umiernenú ľavicu a pravicu. Základnými hodnotovými východiskami sú preň „liberálna demokracia, sloboda, ľudská dôstojnosť, rovnosť, spravodlivosť, udržateľný rozvoj, európska a medzinárodná spolupráca“. To je však v príkrom rozpore s výrokom budúceho predsedu tejto strany, a teda zostáva to iba populistickou frázou. Ak si pán Michal Truban ešte stále myslí, že „trápny lokálpatriotizmus a národovectvo sú v politike dve najhoršie veci“, potom si tiež možno myslieť, že sám pán Michal Truban je v politike momentálne tiež tá „najhoršia vec“.

VŠIMLI SME SI

Chýr o liečivých vlastnostiach vôd v našich balneoterapeutických centrách už dávno prekonal hranice našej vlasti a rozšíril sa do celého sveta. Najmladším strediskom so značným terapeutickým potenciálom sú Kúpele Nimnica s priliehavým prívlastkom minerálna perla kúpeľníctva.

Jubileum ozajstnej perly kúpeľníctva

Kúpele Nimnica majú príťažlivý prírodný kolorit.

Kúpele ležia medzi Považskou Bystricou a Púchovom a ich vznik je úzko spätý s výstavbou priehrady na rieke Váh. Kúpeľná kronika prezrádza, že vodohospodárske dielo pod pôvodným názvom Priehrada mládeže sa začalo stavať v roku 1949. Stavebným prácam na priehrade predchádzal rozsiahly hydrogeologický prieskum, počas ktorého sa narazilo na mimoriadne výdatné zdroje minerálnej vody. Chemická analýza potvrdila, že voda má priaznivé účinky na ľudský organizmus. Hlavným iniciátorom myšlienky využiť vodu na ciele kúpeľníctva bol tamojší lekár MUDr. Jozef Vajda, mimochodom otec populárneho slovenského herca Jozefa Vajdu, ktorý sa tu narodil a prežil svoje detstvo. Od nápadu k realizácii vysoko humánnej idey bol už iba krôčik. Napriek nemalým technickým ťažkostiam napokon predsa len prvého apríla 1959 vznikli kúpele s kapacitou šesťdesiat lôžok sprvu na liečenie chorôb tráviaceho a obehového ústrojenstva, porúch látkovej premeny a žliaz s vnútornou sekréciou, ďalej netuberkulózných chorôb dýchacích ciest a chorôb z povolania. Postupne pribudli onkologické a gynekologické diagnózy a choroby pohybového aparátu. Za najvýznamnejší medzník v histórii kúpeľov sa považuje ich osamostatnenie a následná transformácia na akciovú spoločnosť. Stalo sa tak prvého novembra 1995. Odvtedy Kúpele Nimnica zaznamenali nebyvalý rozkvet, vybudovala sa monumentálna budova balneoterapie a do kúpeľného komplexu pribudol aj prilahlý hotel Neptún, z ktorého sa stal reprezentatívny kúpeľný dom Salvator.

Tamara HRABKOVÁ
Foto: Štefan KAČENA

Dozorný výbor Matice slovenskej rokoval s novými členmi

Blíži sa novelizácia stanov

V piatok 29. marca 2019 sa uskutočnilo riadne zasadnutie dozorného výboru MS (DV MS) v Martine. Na úvod jeho zasadnutia predseda Štefan Martinkovič (na fotografii) predstavil nové zloženie časti členov, ktorí boli vymenovaní ministerkou kultúry SR L. Laššákovou, a to: Ing. Luciu Zemanovú a PhDr. Radoslava Ragača. Pri tejto príležitosti dozorný výbor ocenil v neprítomnosti prácu odchádzajúceho aktívneho člena DV MS za ministerstvo kultúry Jána Kozáka, ktorého práca bola vyznamenaná Striebornou cenou Matice slovenskej. Medailu odovzdal v mene MS správca Matice Maroš Smolec.

V pracovnej časti dozorného výboru sa jeho členovia zaoberali činnosťou a súčasným stavom v podnikateľských subjektoch, kde má Matica akýkoľvek majetkový alebo finančný podiel, s dôrazom na najväčší podnikateľský subjekt, ktorým je kapitálová akciová spoločnosť Neografia.

■ OPATRENIA KONTROLY

Situáciu v tlačiarňi Neografia podrobne priblížil správca M. Smolec. „Situácia v tlačiarňi nie je optimálna. Aj za minulý rok sme zaknihovali negatívny hospodársky výsledok. Riadenie spoločnosti tzv. dočasným manažérom sa neosvedčilo. Zástupcovia hlavného akcionára teda koncom roka vymenovali do funkcie generálneho riaditeľa Petra Sunegu, ktorý okamžite od nástupu prvého januára začal v spoločnosti vykonávať zásadné zmeny vo výrobnom procese, ale aj v obchodnom oddelení. Vidíme, že jeho zmeny prinášajú ovocie. Veríme, že Neografia v roku 2019 vygeneruje hospodársky zisk,“ dodal správca MS. Veľkú pozornosť DV MS venoval priebežnej správe o realizácii návr-

hov opatrení, ktoré boli prijaté dozorným výborom od ostatného valného zhromaždenia Matice slovenskej.

ČO INI NEPÍŠU

Navrhované opatrenia obsahujú predovšetkým špecifikované nedostatky, na ktoré dozorný výbor poukazuje na základe svojej dozornej, dohľadacej

a kontrolnej činnosti. S poukazaním na túto skutočnosť dozorný výbor konštatoval, že je povinnosťou výkonných orgánov a vedúcich funkcionárov Matice slovenskej zaoberať sa návrhmi opatrení a súčasne zabezpečovať odstraňovanie zistených nedostatkov. V týchto súvislostiach pripomenul, že niektoré zistené nedostatky, ktoré pretrvávajú, bude treba doriešiť do konania avizovaného snemu Matice slovenskej. Predovšetkým z toho dôvodu, že valné zhromaždenie uložilo na nastávajúcom sneme predložiť novelizáciu stanov MS, ako aj vytýčenie budúceho programu rozvoja Matice slovenskej.

■ PRÍPRAVA SNEMU

Dozorný výbor sa zaoberal aj došlými podnetmi, sťažnosťami a námietkami a rozhodol o ich riešení. V záverečnej časti rokovania bola podaná informácia z rokovania orgánov MS a v tejto súvislosti si vypočul správu o prebiehajúcich prípravách snemu Matice slovenskej, ktorý výbor MS zvolal na október 2019.

Pavol JAVORSKÝ, (šm)
Foto: archív (šm)

Žeby už Kiskova strana?

Roman MICHELKO

Ohlasovanie vzniku Kiskovej strany sa už stáva nekonečným príbehom. Najskôr začiatkom roka 2018 Kiska ohlásil, že už nebude kandidovať na prezidenta. Potom však prišla vražda investigatívneho novinára a jeho odchod z verejného života sa modifikoval. Je jasné, že tak ako všetky jeho zásadné politické rozhodnutia neboli z jeho hlavy, ale rozhodlo zaňho jeho okolie. Všetci si pamätáme jeho vyhlásenie, že len hlupák nemení svoje rozhodnutia, keď sa zmenia okolnosti, a tie sa údajne zásadne zmenili po uvedenej vražde. Škoda, že historickú chvíľu nepochopil sám, keď mu táto udalosť nestála ani za to, aby prerušil svoju lyžovačku v Alpách.

Nakoniec teda ohlásil, že stranu založí a dal aj termín. Vraj svoj nový politický projekt ohlásil po komunálnych voľbách. Komunálne voľby prešli a nič. Nakoniec bol však predsa len donútený ohlásiť ďalší termín, ktorý má byť údajne po skončení jeho prezidentského mandátu, teda po pätnástom júni tohto roka. A zdá sa, že

teraz sa už vďaka extrémnym ambíciám svojho okolia tomuto okamihu nevyhne. Ba dokonca možno ani tento termín nedodrží a svoju stranu ohlásí ešte skôr.

Medzitým sa však odohralo ešte jedno intermezzo. Pred istým časom Kisku v prezidentskom paláci navštívilo duo Beblavý – Šefunko, aby mu „slávnostne“ oznámili, že sa dohodli a že pôjdu do volieb spolu v koalícii. Podľa mojich informácií si v tom čase Kiska hlúpo a naivne myslel, že je to práve on, kto vďaka svojej autorite (dobrý vtíp) spojil práve týchto dvoch „minilidrov“ a oni mu budú za jeho misiu nadosmrť vďační. No a potom si predstavoval, že na čelo tejto spojenej strany sa postaví on sám, na kandidátku si dosadí svojich ľudí, najmä z prezidentskej kancelárie, pričom nejaké tie omrvinky poskytnie aj Beblavému či Šefunkovi. Udalosti však nabrali iný spád.

Medzičasom sa stal Kiska krajne nedôveryhodnou osobou, má za sebou sériu pozemkových káz, ktoré zásadným

spôsobom poškodili jeho reputáciu, nehovoriac o tom, že je takmer isté, že bude trestne stíhaný aj za kauzu KTAG, v ktorej nejde len o krátenie daní, ale aj o neodôvodnené vratky DPH, čo sa klasifikuje ako podvod, pri ktorom nie je možné uplatniť inštitút účinnej lútosti. Je teda veľmi prav-

KOMENTÁR

depodobné, že ak vstúpi do straníckej politiky, bude, podobne ako Babiš, trestne stíhaným politikom a s touto stigmu bude ťahať celú volebnú kampaň. Túto jeho novú pozíciu pochopil takmer každý okrem neho.

Progresívcom a Spolu i bratislavskej kaviarni medzitým vyrástla nová ikona – ich prezidentská kandidátka Čaputová, ktorej kauzy sú rádovo nižšej intenzity, a teda jej politický výtlak je dnes rádovo vyšší ako krajne skompromitovaného Kisku. Aj preto bol Kiska nepríjemne prekvapený, keď koalícia Progresívne Slovensko a Spolu

si dovolila zostaviť kandidátku do Európskeho parlamentu bez toho, aby s ním čokoľvek konzultovali, a dokonca si dovolili ignorovať jeho prípadné nominácie na túto kandidátku. Kiska tak konečne (asi ako posledný) pochopil, že progresívci a Spolu ho už nepotrebujú, skôr naopak, dnes by už bol pre nich skôr na príťaž.

V tejto situácii tak jeho okolie neostávala iná možnosť, ako udržať si teplé miestocká, len ho donútili založiť vlastný politický subjekt. V tejto súvislosti sa, samozrejme, začalo špekulovať aj o personálnom obsadení tohto „prezidentského subjektu“. Okrem obligatórných úzkych spolupracovníkov prezidenta, ako sú jeho hovorca Roman Krpelan či Rado Baťo, sa trocha prekvapujúco hovorí aj o expremiérke Ivete Radičovej. Ak by sa to naozaj potvrdilo, bolo by to nepochopiteľné. Radičová veľmi systematicky a vytvrdlo odmieta akékoľvek ponuky na vstup do politiky a ist' po boku krajne skompromitovaného Kisku, ktorý jej, mimochodom, v politickom rozhlade, politických skúsenostiach a schopnostiach nesiahá ani po členky, nedáva nijaký zmysel. Túto personálnu nomináciu berme teda s veľkou rezervou.

Okrem Radičovej sa v súvislosti s Kiskovou stranou spomínajú aj bezprizorné Lipšicove sirotky, teda Gábor Grendel a Jana Žitňanská. V prípade europoslankyne Žitňanskej sa dala zachytiť jej pripravenosť a ochota kandidovať do Európskeho

parlamentu povedzme za Spolu. Asi to mal vybaviť Kiska, no, ako vieme, nestalo sa. Ďalšie mená, ktoré sa v súvislosti s novou stranou spomínajú, sú organizátor protestov „Za slušné Slovensko“ Juraj Šeliga, exminister vnútra a zdravotníctva Tomáš Drucker, ďalej starosta Spišského Hrhova Vladimír Ledecký, známy úspešným riešením rómskeho problému vo svojej obci, prípadne jeho dcéra, ktorá pôsobí priamo v prezidentskej kancelárii. Špekuluje sa aj o Marekovi Maďaričovi, ktorý priznal intenzívnu komunikáciu s istými stranami, ale verejne to nepotvrdil. No a nakoniec sa špekuluje aj o ministrovi Miroslavovi Lajčákovi, ten však technicky nemôže byť ministrom a zároveň kandidovať za opozičnú stranu. Skôr sa s ním ráta ako s kádrovou rezervou, teda, že by ho Kiskova strana znova nominovala na post, na ktorom pôsobí už aj dnes.

Je jasné, že napriek značnej kontroverznosti Kisku tento projekt nemožno bagatelizovať. Niet pochyb o tom, že nebude mať o financie núdzu, ako aj to, že prieskumné agentúry mu budú masívne dodávať nedovolený doping. Neslávne známa agentúra AKO (Čaputovej „name-rála“ päťdesiattri percent) vo svojich manipuláciách pokračuje aj naďalej, keď ešte neexistujúcej Kiskovej strane dala istých deväť percent a možných, teda potenciál, až tridsať percent. Volebná jeseň bude teda pestrá a máme sa na čo tešiť.

Liberálov väčšina odmietla

Eva ZELENAYOVÁ

Peniaze. Parafrazujúc istého pána Sorosa nejestvuje nič, čo by sa za peniaze nedalo kúpiť. Peniaze pomohli modrej koalícii k moci v roku 1998, peniaze pomohli progresívnej kandidátke do prezidentského kresla. Ten, kto manažoval liberálov, mal dostatok prostriedkov na to, aby sa Mistrík porúchal z hry o prezidenta...

Na strane národovcov nikto v pozadí neťahal nitky, a tak Kotleba i Švec zlyhali. Každý iným spôsobom. Švec má záujem svoje občianske združenie pretransformovať na stranu a prezidentskú kandidatúru využil na sebaaprezentáciu. Kotleba to síce nepotreboval, ale vzdal sa na prospech Harabina tiež nepri-chádzalo do úvahy. Harabina nebolo čím diskreditovať, nuž konkurencia v kampani vyťahovala na neho fakt, že do pozície ministra spravodlivosti ho nominovalo HZDS. A keďže

modrá koalícia v boji o moc dokonale zničila obraz tejto štátovej strany, v súčasnosti stačí s ňou niekoho spojiť a stane sa neprijateľný. Dokonca aj kotlebovci v kampani hrubo útočili na Harabina, takže ich povolebnú súčinnosť s ním možno

POZNÁMKA

považovať skôr za akt vlastného vykúpenia z viny.

Takže, čo bránilo vlastne-ckým kandidátom zomknúť sa a poslať do druhého kola kandidáta s najväčšou šancou uspieť? Ego. Iná vec je, že viac iniciatívy mohla vyvinúť SNS. Keďže nemala vlastného kandidáta, priam sa jej ponúkala úloha režiséra usmerňujúceho vývoj na strane pronárodných kandidátov. Vo vypätých situáciách, keď ide o záchranu národa, mali by

ist' bokom animozity akéhokoľvek druhu.

Že Šefčovič nebol národné a kresťanský orientovaným kandidátom, prezradil ešte skôr, než boli zrátané všetky hlasy. Novinárov oslovil otázkou, či si vedia predstaviť, ak by tu nebol, ako by voľby dopadli. Keby sa do druhého kola dostali anti-systémoví kandidáti. Pravdepodobne mal na mysli Harabina, ktorý skončil v poradí tretí. Vytláčiť Harabina do toxickéj zóny nebolo od Šefčoviča fér. Je pravda, že týždeň pred voľbami sa neukázal v najlepšej kondícii, ale jeho prejav sa nikdy neopieral o kliše, floskuly či naučené frázy, čo bolo charakteristické pre zvolenú kandidátku Čaputovú. Tá sa utápala v slovách ako slušnosť, korektnosť, rešpekt, ale keď došlo na otázku, či sa stretne aj s Kotlebovom, ktorého Kiska po voľbách nepoznal do pre-

zidentského paláca, už nebola taká jednoznačná. Vraj áno, ale ako s človekom, ktorý nepopiera historické fakty. Iba za týchto predpokladov je ochotná sa s ním stretnúť. V kampani však kandidáti nediskutovali o historických témach a je teda sporné, kto je v histórii podkutejší – Čaputová či Kotleba. Zvolená kandidátka ešte ani nezasadla do prezidentského kresla a už zabudla na predvolebný sľub o rešpekte pred každým, koho občania zvolia.

Kam až siahla arogancia politikov s kvalitným finančným krytím, ukázal aktuálny prezident. Aj on naliel do kampane viac peňazí, než dovoľuje zákon, nehovoriac o ďalších podvodoch, a predsa nemá zábrany zotrvať v politike. Hneď po voľbách ohlásil vznik vlastnej strany. Čaputovej víťazstvo mu prinieslo novú nádej, že stačia financie na dobrý marketing a ľudia zabudnú aj na vlastnú kresťanskú výchovu. No víťazstvo Čaputovej v číslach nie je pre liberálov v súvislosti s budúcimi parlamentnými voľbami až také nádejné. Netreba totiž zabúdať, že až šesťdesiat percent voličov sa na voľbách prezidenta nezúčastnilo. Odmietli voliť liberálov. A to je predsa len nádej do budúcnosti.

GLOSAR
ANDREJA MIŠANEKA

AKO BOLO, ČO BOLO

Kedysi dávno, v júni roku 1989, som posedával s dvoma ukrajinskými spisovateľmi z Kyjeva. Plní diskutérskoho zápalu mi hovorili, ako sa najneskoršie do roka či necelých dvoch rozpadne Sovietsky zväz, ako nič neudrží sovietsky systém nad vodou a celý Sojuz dovedna. Keď už nijak inak, tak sa to začne na Ukrajine, pravda nie na východe, ale na západe, ktorého centrum je Lvov, tam to praskne, to sa nebude dať nijako zdržať...

Uprostred takzvanej prestavy svetovej veľmoci sa má začať jej rozpad v Lvove? To treba vidieť! Nahovoril som svojho predstaveného, aby sme putovali do Lvova za literárnymi záujmami. V septembri '89 sme tam už aj boli. Lvov na mňa hlboko zapôsobil, divadlo bolo obdobou architektúry ako hlavná národná scéna v Záhrebe či v Bratislave. Hlavná stanica, jej stavba sa dala porovnať len s pražskou, ale aj tú tuším rozsiahlym skleneným krytím koľajisk predstihla. Staré mesto oveľa rozsiahlejšie i ošarpa-

nejšie než bratislavské svedčilo o rozsahu toho ruchu, ktorým toto mesto muselo kypieť už za éry monarchie. V časoch, o ktorých by sme dnes povedali, že bezbariérový schengenský priestor voľného pohybu ľudí,

práve zásielka vajec, a tak každý, kto mohol, sa išiel postaviť do radu. Viac povedať o pomeroch nebolo treba. Na druhý deň pri obede odznievali pripitky na niekdajšie, prvorepublikové Československo, údajne dodnes vidno,

s ukrajinským trojzubcom, dnes na rozdiel od vtedy štátnym symbolom, a modernou ukrajinskou vlajkou, takou, aká je dnes štátna zástava, divadlo vypuklo v obrovský jasot a nadšenie. Naposledy som niečo také zažil v máji 1968,

denie za druhým, videl som pád vlády už nezávislej Ukrajiny. Bol to nástup novej vlády zmeny, „oranžovej revolúcie“. Pred tribúnami kypel masový státisícový protest. Ale v zákulisí organizátori presvedčovali, priam prosili účastníkov zo západu Ukrajiny, osobitne z Lvova, aby nevystupovali s heslom Halič dobyl Kyjev! Halič dobyje aj celú Ukrajinu!

Ukrajina je celá aj s východom, treba získať aj ich, nemožno proti nim postupovať násilne, silou, nejde o nijaké dobývanie, zneli vtedy argumenty štábov „revolúcie“. Ale netrvalo dlho a už bolo na scéne vymenovanie Stepana Banderu, symbolu protisovietskeho odboja, za národného hrdinu. Už nešlo len o národovectvo, ale aj nacionalizmus ako základ nielen štátnej propagandy, teraz už protiruskej, i manipuláciu s dejinami. Táto propaganda a manipulácia tvorí časť politickej argumentácie a máme ju bezvýhradne prijať aj my, a to dokonca ako súčasť proeurópskeho smerovania Ukrajiny.

Ale ako odsudzovať škodlivý slovenský nacionalizmus a prijímať namiesto neho dobrý ukrajinský?

Prečo treba byť zvedavý a pýtať sa

Dušan D. KERNÝ

kapitálu a tovaru už vtedy siahal od Terstu až po Lvov. Zo starého mesta bolo zrejme, aký rozvoj, ba rozmach zažíval Lvov, toto centrum dávnej Haliče.

Vtedy na jeseň osemdesiateho deviateho nás prijali veľmi vlúdne. Na skorej večeri sa zhromaždilo množstvo ľudí, ale keď sa stalo zrejme, že z Európy, z vtedajšieho Československa nepri-nášame nijaké prelomové názory, postupne sa väčšina vytratila. Argument prečo hovoril za všetko – do obchodu s potravinami došla

pokiaľ siahal vtedajší československý štát, lebo tam je všetko v inom, lepšom stave, či ide o cesty, alebo meliorácie, na prvý pohľad vrah vidno, kde sa končil, tam je ešte dnes všetko poriadne urobené.

V zhromaždení na hlavnej scéne divadla sa odohrával literárny večer, v sále bola hlava na hlave a búrlivo vítali najmä Kanaďanov – Ukrajincov pôvodom z Haliče zo západnej Ukrajiny. Keď však vyšiel na javisko recitátor v prostom národnom odev

keď sa konalo prvé zhromaždenie na pamiatku generála Štefánika na Bradle. A keď som si domyslel, že Ukrajinci z Kanady sú vlastne tí, čo tam po vojne v roku 1945 – 1947 pred sovietskimi utiekli, ba neraz sa cez československé územie prebili do amerického zajatia v Bavorsku, a dnes ich potomkov nadšene vítajú, nebolo mi treba veľa si domýšľať. To, čo som vtedy videl na vlastné oči, bola žeravá láva nielen národovectva.

V roku 2003, keď sa Kyjevom valilo jedno masové zhromaž-

SEBAOBRAHA

Bez auta ani krok. Aj keď ide o oxymoron, teda spojenie slov protirečivého významu, všetci vieme, o čo ide. Či už si to vyžaduje rýchle životné tempo, nedostatok času, plánovania, pracovnej záťaže alebo iných povinností, autá používame čoraz viac. A, samozrejme, svoje zohráva aj fenomén pohodlnosti. Takže žijeme naozaj v štýle, že bez auta najradšej už ani krok.

Hotový raj pre zlodějov

Nákupy, vybavovačky, dokonca aj výlety do prírody, zavážanie detí do škôl, škôlok, to je iba náhodný výber situácií, v ktorých sa bez auta už väčšina obyvateľstva nezaobíde. Je preto prirodzené, že prostredie parkovísk alebo iných miest, kde na chvíľku či na dlhší čas odstavujeme naše automobily, je prostredím koncentrovanej kriminality.

V prvom rade – vozidlá pri odstavení treba zabezpečiť ich uzamknutím. Túto povinnosť ich používateľom ukladajú aj naše platné právne normy. Ale najmä zdravý rozum. Nežijeme v oblastiach hurikánov, kde je naopak zákonom prikázané nechať odstavené autá odomknuté, aby poskytl úkryt chodcom v prípade potreby, ak sa na nich rúti veterná smršť. Treba si dať pozor aj na okná, v súčasnosti je zvyk nechávať ich mierne spustené, aby sa interiér extrémne neprehrieval. Tu treba pripomenúť, že aj pri vonkajšej jarnej teplote sa už ich interiér zvykne zohriať na vysokú teplotu, preto by v aute nemali zostať nijaké spreje, zapalovače a iné potenciálne výbušné predmety.

Samostatnou kapitolou je odkladanie cenných predmetov, kabeliek, počítačov v interiéri vozidla. Ak už ich nemožno vziať so sebou, tak tieto „lákadlá“ radšej premiestnime do batožinového priestoru, kde sú mimo dosahu zvedavých očí.

Treba však pripomenúť najnovšie praktiky „autičkárov“. Tí sa špecializujú na to, že vaše auto neplánujú vykradnúť, ale rovno ukradnúť. Aj s vašim nákupom. Celá situácia vyzerá modelovo asi takto. Dorazíte na parkovisko pri nákupnom centre alebo za ním a odstavíte vozidlo. Skontrolujete, či je zamknuté, urobíte všetky už spomenuté opatrenia a spokojne vojdete do priestorov nákupného centra. Vybavíte a nakúpite, čo treba, vrátite sa k autu, naložíte tovar a chcete vymanévrovať z parkoviska. Zrazu sa ozve šramot, ktorý vás znepokojí. Zastavíte, otvoríte dvere, motor beží, veď ide iba o sekundovú kontrolu. Chcete auto obísť a nájsť zdroj hluku. Keď ste za vozidlom, cez otvorené dvere naskočí zloděj, zabuchne dvere a ufujazdí aj s autom. Na vyvolanie tejto akcie stačí, aby v čase vašej neprítomnosti niekto vzadu pripínil pár plechovic od nápojov, ktoré narobila naozaj riadny hluk pri pohybe vozidla. Na to má čas, kým ste na nákupe.

Ako sa takejto situácii vyhnúť? Opatrnosťou. Prídem k autu, naložím tovar, zavriem dvere, obídem a skontrolujem vozidlo, až potom nasadnem, naštartujem a odidem. A ak sa predsa len ozve nejaký hluk, nezastavujte okamžite, lebo práve tam vás zloději očakávajú, ale treba prejsť aspoň pár sto metrov, zachovať si chladnú hlavu, zastaviť, vypnúť motor, vystúpiť, zavrieť dvere a až potom skontrolovať, čo sa deje.

Ján ČERNÝ

Slovenskí krajanovia denne smerujú do Matice otázky a požiadavky

Ako malá Matica v Matici slovenskej

Zhovárať sa Maroš SMOLEC – Foto: archív (Z.P.)

Zuzana PAVELCOVÁ začala v ústrednom pracovisku MS pre styk a spoluprácu so zahraničnými Slovákmi – v Krajskom múzeu MS (KM MS), pracovať v roku 2012 najprv na pozícii referentky, neskôr vedeckej pracovníčky a dnes je jeho riaditeľkou. Dlhoročne sa zaoberá krajskou problematikou, stykom so zahraničnými Slovákmi, edičnou a publikačnou činnosťou zameranou na Slovákov žijúcich v zahraničí a spracovávaním krajského fondu KM MS. Je zostavovateľkou vedeckej ročenky Slováci v zahraničí, členkou redakčných a vedeckých rád s krajskou problematikou, členkou poradných orgánov SR pre túto problematiku, autorkou odborných štúdií i publicistických článkov venovaných téme Slovákov v zahraničí.

Krajské múzeum je ústredným pracoviskom Matice slovenskej pre styk a spoluprácu so zahraničnými Slovákmi. Na čo sa dnes ako pilierové pracovisko MS pre krajskú spoluprácu zameriava?

KM MS považujem za veľmi špecifické pracovisko. Sme ako malá Matica v Matici, pretože pod gesciu KM MS spadá vedecká činnosť v oblasti zahraničných Slovákov, spracovávanie dokumentácie a knižnice slovacík a bádateľské služby, styk a spolupráca s krajanmi, plnenie ich potrieb a v podstate akákoľvek krajsko-matická spolupráca.

Čo dnes Matica slovenská pre krajanov zabezpečuje?

Oblasti spolupráce s krajanmi venujeme viac ako sedemdesiat percent pracovného času. Je to najmä tým, že krajanovia denne smerujú do MS požiadavky v oblastiach rozličných spoluprác: stykov, vedy i bádania. Snažíme sa naplňovať požiadavky, ktoré vyplývajú zo zasadnutia najvyššieho poradného orgánu MS pre krajskú problematiku – Rady pre Slovákov žijúcich v zahraničí pri MS, ktorú KM koordinuje a pravidelne raz ročne zvoláva. V tejto rade sedí jedným zástupcom z krajských organizácií z celého sveta, predseda Svetového združenia Slovákov v zahraničí a tiež zástupca Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí. Za posledné roky sme realizovali spoluprácu v oblasti výmeny maticných a krajských súborov na našich a zahraničných podujatiach, prítomnosť mladých krajanov na Národnom zraze Mladej Matice, vystúpenia krajských folkloristov, výstavy, podporu podujatí krajanov osobnou účasťou, posilnenie vedeckých konferencií príspevkom za MS, zabezpečili sme rozličné zbierky kníh a šlabikárov, adresovali niekoľko listov vládnym organizáciám na podporu krajanov, iniciovali výskumy, pripravili konferencie, vybavili množstvo bádateľov či poskytl archívne...

Neustále sa stretávame s požiadavkou finančnej podpory aktivít Slovákov žijúcich za našimi hranicami. Avšak MS vzhľadom na vlastné finančné možnosti tejto požiadavke vyhovieť nemôže. Viackrát som už

taktiež sa im snažíme pomôcť aj hmotne, aspoň symbolicky – podarilo sa nám sponzorsky vybaviť knihy a edukačný materiál pre krajské školy a knižnice, pre literárne súťaže, malé hmotné dary pre slovenské

Krajská problematika je nosnou témou MS. Na snímke z Banskej Bystrice je podpredseda ustanovizne Marek HANUSKA na Radvanskom jarmoku.

hľadala možnosti financovania týchto aktivít cez grantové štruktúry SR a EÚ, kde som od jesene 2015 začala podávať prvé projekty. Momentálne sme získali grant z ministerstva zahraničných vecí Slovenska a v tomto roku vypracujeme v spolupráci s krajskými odborníkmi zo štyroch štátov (PL, HRK, SRB a MN) analýzu starostlivosti SR o krajanov. Posilňujeme i spoluprácu s ÚSZZ, ktorá sa dnes realizuje vo viacerých rovinách. Problémy, požiadavky, ale aj úspechy krajanov sa snažíme medializovať – pripravujem s nimi rozhovory do maticných a krajských periodík. Ovárame sa svetu, požiadavky krajanov tlmočíme štátnym orgánom oficiálnymi žiados-

spolký, pracovné listy pre školákov atď. ...

KM je v štruktúre pracovísk MS radené aj medzi vedecké pracoviská. Ako sa KM realizuje v oblasti vedy?

V oblasti vedy zostavujeme zborník Slováci v zahraničí. Aj vďaka profesionálnej práci všetkých odborníkov sa zborník inovuje a získava vyššiu kvalitu. V tomto roku vyšiel už po tridsiaty piaty raz. KM raz ročne pripravovalo aj vlastné vedecké kolokvium. Taktiež je veľmi často oslovované odborníkmi zo zahraničia, aby sa zapojilo do rozličných vedeckých konferencií. Spravidla KM ročne publikuje tri až štyri odborné

Riaditeľka Krajského múzea MS Zuzana PAVELCOVÁ

štúdie v zahraničných zborníkoch. I keď sa písanie informačných článkov radí skôr do osvety, KM informuje o svojej práci, o práci MS, ale i o krajskej práci niekoľkými desiatkami článkov, ktoré domovské i zahraničné redakcie publikujú počas celého roka. Vďaka nim maticné články vychádzajú v krajských periodikách celého sveta, prakticky od USA až po Rumunsko.

V rámci vašej pracovnej činnosti sa o. i. venujete aj archívnej činnosti, akvizícii fondov a rozvoju knižnice KM MS. Aký je aktuálny stav v tejto sfére vášho pôsobenia?

V oblasti spracovávaní fondov som KM kvôli nedostatku pracovníkov zapojila do projektu Vybrané aktívne opatrenia na trhu práce v rámci SR bez BSK – 5, vďaka ktorému som získala už niekoľko desiatok absolventov, ktorým KM ponúko prax a zároveň pre nás urobili obrovský kus práce. Tiež vykonávali u mňa prax študenti z tunajších stredných a vysokých škôl. KM má elektronicky zaregistrovanú takmer celú knižnicu, ktorá má dnes viac ako sedemdesiattisíc položiek. Knihy sú presne uložené v regáloch, nechýba k nim ani databáza, v ktorej sa rýchlo a ľahko hľadá požadovaný titul. Spolupracujeme s Univerzitnou knižnicou v Bratislave, ktorá náš fond ponúka a propaguje. Taktiež sa podarilo zaregistrovať aj takmer celý audiovizuálny fond a v spolupráci s absolventmi aj viac ako päťdesiat percent archívneho fondu, čo predstavuje niekoľko tisíc položiek. Všetky fondy, ktoré máme, propagujeme a posielame o nich informácie nielen do krajských periodík, ale aj na vybrané katedry vysokých škôl. Dovoliť si povedať, že fond Krajského múzea je najväčší zo zbierok, ktoré Matica vlastní. Dokumentuje činnosť a aktivity krajanov z celého sveta aj tristo rokov dozadu.

O ČOM JE REČ

Ódy, na bleskové víťazstvo Zuzany Čaputovej v prezidentských voľbách sa už popísali na Slovensku i v Čechách na haldách papiera. Tieto voľby boli rovnako vzrušujúce v oboch krajinách, akoby od ich výsledku závisela existencia štátu alebo renomé Vyšehradskej štvorky. Reportér Českej televízie Michal Kubal strávil neobyčajne veľa času komentovaním slovenských volieb priamo v Bratislave. Reportérsku tribúnu si postavil do terénu pred Grasalkovičovým palácom, kde sa ako hosť jeho reportáži striedali redaktori Denníka N a napokon aj víťazne naladená Čaputová.

Nech si o neznámej Čaputovej hudie kto čo chce a koľko chce, teraz je načase povedať niekoľko slov o tom, ako sa prezidentskej kampane zhostili naše elektronické médiá, lebo tie papierové masívne podporovali Čaputovú a dehonestovali kandidáta druhého v poradí. Reč by mala byť najmä o moderátoroch a miere ich osobnej angažovanosti v televíznych debatách s prezidentskými kandidátmi. Mnohí diváci mohli zaznamenať viaceré nevhodné interaktívne postupy, keď moderátori nedodržiavali zásadu neutrálnosti, ktorá by mala byť atribútom každej verejnej politickej dis-

kusie. Azda nikoho neprekvapilo, ak v súkromnej televízii Markíza predstavil svoje politické presvedčenie a narcistické moderátorské „ja“ Zlatica Švajdová a Michal Kovačič, skôr mohla diváka zaraziť subjektívna prezentácia vlastnej pozície moderátorky verejnoprávnej televízie Marty Jančkárovej. Dvojica Jančkárová – Jedinák bola najslabšia zo zoznamu moderátorov všetkých

Neprofesionalita moderátorov

Ludovít ŠTEVKO

televíznych stanic. Kým Jedinák bolo sotva počuť, tak Jančkárovej aktivita v prístupe k vyjadreniam prezidentských kandidátov bola významným prešlapom. Mohli sme sledovať v diskusii 12. 3. 2019, keď slečna moderátorka komentovala názory Eduarda Chmelára v prvej osobe jednotného čísla spôsobom: „Ja mám iné informácie,“ alebo: „Ja si myslím niečo iné...“ Prirodzene, Chmelár moderátorku veľmi rýchlo usvedčil z nevedomosti, pretože mal v rukách dokument, ktorý bol predmetom sporu: Návrh kontrolnej bilaterálnej zmluvy s Američanmi o rekonštrukcii vojenských

letísk. Jančkárová ďalej oponovala, že vlastne podobnú zmluvu majú s Američanmi aj Maďari, aj keď nikto doteraz nepozná podmienky maďarskej zmluvy. Slovom, bola to moderátorská trápnosť, akej sa nedopustil ani zabávač Sajfa v úlohe politického moderátora v inej televízii.

Výhrady možno mať aj k výberu politológov či skôr len politických

nej politiky, v čom si viac rozumie s Čaputovej zen-budhizmom, ale nerozumie si s parlamentom i vládou SR, a už vôbec nie s Robertom Ficom, ktorý povedal, že kým je on vo vláde, na Slovensku nebudú mešity. Teda o Lenčovej politickej nestrannosti možno vážne pochybovať, na rozdiel povedzme od objektívneho Jána Baránka, politológa z agentúry Polis, pochádzajúceho z prostredia KDĽ. Lenže Baránek sa od istého času v RTVS neobjavuje. Náhodou? To už spoločníkom dvojice Jančkárová – Jedinák mohol byť aj liberálny kňaz Tomáš Halík, obhajca hry, v ktorej Ježiš znásilňuje moslimku, ako aj ďalší podporovateľ našej liberálnej prezidentky bývalý katolícky biskup Róbert Bežák.

Nemá zmysel podrobne hodnotiť všetko, čo sa v médiách vyrobilo počas prezidentskej kampane. Bolo by však dobré, ak by si moderátori verejnoprávnej televízie vzali poučenie zo záverečného prezidentského duelu v ČT z januára 2018, ktorý moderovala Světlana Witovská. Dobré otázky na telo rovnakým dielom pre oboch kandidátov a bez komentovania ich odpovedí. Je to jednoduché, a zároveň profesionálne. Pravda, ak RTVS vo svojej profesionálnej mizérii je ešte schopná vygenerovať moderátora aspoň na úrovni Dolinského alebo Bieliky z TA3.

Žijeme vo svete, v ktorom sa Pentagon utrhol z reťaze Krajina neobmedzených paradoxov

Radoslav ŽGRADA – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Spojené štáty americké rady sami seba stavajú do roly svetového policajta, ktorý „nezištne zachraňuje demokraciu“ po celej zemi. Donald Trump vo svojej predvolebnej kampani sľúbil pod heslom „America First“ urobiť tomu koniec pre vysoké finančné náklady. Bohužiaľ, zostalo len pri sľuboch. Súčasný prezident USA síce nemá „svoju“ vojnu, ale úspešne pokračuje v tých po svojich predchodcoch. Žijeme totiž vo svete, v ktorom sa Pentagon utrhol z reťaze. Mali sme za to, že Bushova administratíva bola príliš vojensky naladená so svojimi sedemdesiatimi bombami, ktoré prezident J. W. Bush ml. zhodil na päť krajín.

Ale to bola len detská hra proti stotisíc bombám, ktoré prezident Obama zhodil na sedem krajín a „prebombarboval“ tak Busha ml. o tridsaťtisíc bômb a dve krajiny. Čo ho, samozrejme, postrčilo do elitnej kategórie ľudí – nositeľov Nobelovej ceny za mier!

■ KAŽDÝCH DVANÁSŤ MINÚT

Dnes však už vieme, že administratíva Donalda Trumpa prekonala všetky tieto výkony svojich predchodcov. Súčasný údaje Pentagonu ukazujú, že v priebehu ôsmich rokov vlády Busha ml. zhodili Američania v priemere dvadsaťštyri bômb denne, to je 8750 bômb za jeden rok. Počas vlády Baracka Obamu už tridsaťštyri bômb denne, to je dvanásťtisícpäťsto bômb za jeden rok. V prvých dvoch rokoch vlády prezidenta Trumpa z amerických bombardérov padlo v priemere už stodvadsaťjeden bômb denne, to je 44 096 bômb za celý rok. Prevedené na nižšie časové jednotky spadlo na hlavy ľudí päť amerických bômb za jednu hodinu, teda jedna každých dvanásť minút! Poburujúce na tejto štatistike je, že počty ľudí, ktorí boli týmito bombami zabití, i materiálny rozsah škôd nimi spôsobených, si naše mainstreamové médiá vôbec nevšímajú, nielen ešte, aby o nich poskytli konkrétne údaje. V praxi to funguje tak, že čím liberálnejšie médium je, tým viac zamlčuje či obhajuje počinanie Spojených štátov amerických.

Paradoxne, krajina, ktorá „demokratizuje“ či bojuje proti svetovému terorizmu na opačnej strane

zemegule, čo stojí nemalé prostriedky, sa nevie postarať o svojich vlastných spoluobčanov doma. Americký úrad pre bývanie a mestský rozvoj (HUD) zverejnil pravidelnú správu, podľa ktorej je v krajine päťstopäťdesiatštyritisíc bezdomovcov, a to v tejto štatistike nie sú zahrnutí ilegálni migranti.

■ BEZPRIZORNÉ DETI

V nocľahárňach pre ľudí bez prístrešia v New Yorku spí viac než dvadsaťtisíc detí, niektoré rodiny takto „bývajú“ vyše roka. Stovky tisíc Američanov sa každoročne stávajú bezdomovcami, pretože ich príjmy im neumožňujú platiť

účty alebo si kúpiť vlastné bývanie. Bezdomovstvo sa zďaleka netýka len nižších sociálno-ekonomických tried. Aby sa stal človek bezdomovcom v USA, stačí veľmi málo: dlhšia choroba, strata práce, zlomená končatina alebo rodinná kríza. Čo kedysi bývalo bežnou životnou udalosťou, môže byť dnes odsúdením na život na ulici. Najväčší počet bezdomovcov je v Kalifornii. Títo ľudia žijú v autách, opustených budovách, parkoch alebo na uliciach. V posledných rokoch sa v amerických mestách stále viac obyčajných parkovísk stáva dočasným útočiskom pre ľudí, ktorí stratili domovy a žijú v automobiloch a dodávkach.

Len v samotnom Los Angeles viac než päťtisíc ľudí pravidelne zostáva cez noc na parkoviskách. Často sú medzi nimi vysokoškolsky vzdelaní ľudia, ktorí pracujú, ale sa počas štúdia natoľko zadlžili, že si nemôžu dovoliť ani podnájom. Parkoviská sú dobre strážené a tí, ktorí v nich zostanú, môžu pokojne spať. Okrem toho sú tu zabezpečené prenosné záchody a umývadlá. Pre úrady sa programy ako „bezpečné parkovanie“ stali dočasným riešením problémov ľudí, ktorí si až donedávna nedokázali predstaviť, že by boli v podobnej situácii, a verili, že sú na ceste k „americkému snu“. Podľa odborníkov hlavný dôvod prudkého nárastu počtu bezdomovcov je tak nedostatok cenovo dostupného bývania, ako aj rastúce náklady na verejné služby. Napríklad v Los Angeles nájomné rástlo rýchlejšie ako príjmy zamestnancov v priebehu niekoľkých desaťročí. V posledných rokoch tento trend dosiahol vrchol.

■ PRÍJMOVÁ NEROVNOSŤ

Všeobecne v USA panuje hlboká príjmová nerovnosť a chudoba široko prenikla do americkej spoločnosti. Podľa zvláštneho spravodajcu OSN pre chudobu a ľudské práva Alstona žije v Spojených štátoch štyridsať miliónov chudobných, z nich 18,5 milióna žije v extrémnej chudobe. Priemerná dĺžka života nepresahuje priemer dĺžky života v Čile alebo Kostarike. Štyridsať percent Američanov nemá podľa vlastných slov možnosť zaplatiť neočakávané výdaje vo výške štyristo dolárov. Úroveň materskej úmrtnosti – najmä medzi čiernymi rodičkami – patrí k najhorším medzi krajinami OECD. Okrem štatistických údajov prináša minuloročná správa aj kritiku politiky, ktorú vedie Donald Trump.

„Výhody ekonomického rastu v prevažnej väčšine prichádzajú k bohatým,“ zdôraznil Alston. Autor rovnako odsúdil daňovú reformu, zavedenú šéfom Bieleho domu, ako „darček pre najbohatších“

a ako „úplný nedostatok súcitu“ prezidentskej administratívy vo vzťahu k chudobným. Čo vtedajšia americká zástupkyňa pri OSN Nikki Haleyová komentovala s pokrytectvom a povýšenosťou, typickými pre americké elity: „Od OSN je prasto smiešne študovať chudobu v Spojených štátoch. (...) Namiesto toho, aby využila svoj hlas na upozornenie k týmto a mnohým ďalším národom, ktoré sú v zraniteľnom postavení, zvláštny spravodajca OSN mrhá čas a prostriedky na to, že sa zamerá na najbohatšiu a najslobodnejšiu krajinu na svete.“ To si dovoľila povedať v situácii, keď približne každý ôsmy Američan stále trpí hladom alebo nedostatkom jedla, ako uvádza na svojej internetovej stránke americká televízia CBS News. Mnohí pracujú na plný úväzok, ale dostávajú takú nízku mzdu, že im nedovoľuje prekročiť hranicu chudoby. Sú odkázaní na program potravinových lístkov, ale vinou byrokracie sa doň zapája stále menej ľudí a v samotnom programe je príliš málo prostriedkov.

■ MILIARDY PRE ARMÁDU

Počas predvolebnej kampane kandidát za Demokratickú stranu B. Sanders prišiel s návrhom bezplatného vzdelania na štátnych vysokých školách. Jeho stranícka oponentka H. Clintonová ho ironicky vysmiala: „To každý dostane svojho ponika?“ Nasledujúci rok nový americký prezident zvýšil už aj tak gigantický rozpočet Pentagonu približne o tú čiastku, ktorá bola na to potrebná. Súčasný rozpočet na armádu na rok 2020, ktorý pripravil Biely dom, je takmer sedemstopäťdesiat miliárd dolárov, čo je nielen o tridsaťtri miliárd dolárov viac ako vlni, ale je to aj súčasne najväčší vojenský rozpočet v histórii. Tieto prostriedky automaticky chýbajú občanom Spojených štátov pri zmierňovaní chudoby u nich doma, namiesto toho budú dopadať na hlavy ľudí, ktorých vlády sa nechceli „demokratizovať“, drahé americké bomby. Raz darmo: USA – krajina neobmedzených paradoxov!

Varovný príklad politického zápasu o hodnoty v susednom Poľsku Zápas o hodnoty nie je zástupná téma

Text a foto: Martin JARINKOVIČ

V poslednom čase sme v súvislosti s prezidentskými voľbami na Slovensku v médiách hlavného prúdu často počuli manipulatívnu frázu, že hodnotové, kultúrno-etické otázky sú len akési zástupné témy. Vychádzajúc z poznania diela historika Dariusza Rozwadowského, ktorý priblížil genézu vzniku v súčasnosti najplyvnejšej svetovej ideológie – neomarxizmu, však vieme, že práve oblasť kultúry, na ovládnutie ktorej sa tvorcovia tejto ideológie zamerali, je v súčasnosti najdôležitejším bojovým poľom prebiehajúceho zápasu o budúcnosť Európy.

Problémom, s ktorým sa v slovenskom spoločensko-politickom diskurze často stretávame, je zahľadenosť do našich vnútropolitických sporov bez toho, aby sme si ich vedeli premietať v širšom geopolitickom kontexte. Táto izolovanosť nám často bráni vidieť veci z istého nadhľadu. Nezaškodí preto semtam vystrčiť hlavu a pozrieť sa pre inšpiráciu k susedom. Siahnuť by sme mohli, povedzme, po poľskom príklade.

■ VARŠAVSKÁ VÝSTRAHA

Nie je nijakou novinkou, že poľská spoločnosť je jednou z najkonzervatívnejších v Európe. Témy, ktoré v našich podmienkach médiá vytláčajú na okraj, sú v Poľsku už niekoľko rokov súčasťou hlavného politického zápasu a politická rozprava dlhodobo vťahuje verejnú do celospoločenskej diskusie. Na druhej strane, aj vplyv liberálnych poľskojazyčných médií (v rukách zahraničného kapitálu) má svoj dosah na vývoj verejnej mienky. Lakmusovým papierikom vývoja myslenia spoločnosti predstavujú vždy voľby, ktoré aktérom politického zápasu prezrádzajú, nakoľko je spoločnosť zrelá na presade-

Vo varšavských uliciach sa demonštrovalo za požiadavky gender ideológie aj proti nej.

nie istých cieľov a zámerov. Na začiatku vždy stojí profesionálna kampaň vhodne vybraného sympatického predstaviteľa liberálnych hodnôt, ktorý vďaka osobnému šarmu a zdrvivúcej mediálnej presile napokon zväčša vyhrá volebný boj. Pred piatimi mesiacmi tak v poľských komunálnych voľbách získal stolec prezidenta (v ďalšom texte však budeme používať na Slo-

vensku bežnejší termín primátor) Varšavy kandidát liberálnej Občianskej platformy Rafał Trzaskowski. Tento „sympaťák“ od svojho zvolenia nelenil a pustil sa s vervou do práce na uskutočnení liberálnej agendy neomarxistov. Za týchto päť mesiacov stihol Trzaskowski podľa Jerzyho Kwaśniewského zo združenia Ordo Juris vydeliť na aktivity organizácií propagujúcich gen-

der ideológiu a LGBTI agendu pol milióna zlotých, pričom pre porovnanie jeho stranícka predchodkyňa na tomto poste za celé volebné obdobie na takéto ciele vyčlenila osemstotisíc zlotých. Najnovšiu vlnu rozruchu však vyvolala deklarácia LGBT+, ktorú varšavský primátor podpísal vo februári. Deklarácia je všeobecným dokumentom hlásiacim otvorenosť Varšavy pre LGBTI komunitu, ktorej počet primátor stanovil na dvestotisíc. Píšem, stanovil, lebo Trzaskowski nevychádzal z nejakého exaktného prieskumu, ale len z jednoduchej matematiky, že ak sa v spoločnosti údajne nachádza desať percent LGBTI populácie (táza hlásaná aktivistami gender ideológie) tak v dvojmiliónovej Varšave ich musí byť dvestotisíc. Deklarácia obsahuje päť oblastí v rámci, ktorých chce vedenie Varšavy zabezpečiť prostredie priateľské LGBTI komunitě (bezpečnosť, vzdelávanie, kultúra a šport, práca, administratíva). Najväčší odpor vzbudil, pochopiteľne, zámer zaviesť do škôl sexuálnu výchovu zameranú na oboznamovanie štólkov s LGBTI problematikou. Radnica totiž v rámci tejto časti deklarácie okrem iného avizovala podporu aktivistom a tretiemu sektoru pri realizácii spoločenských kampaní, projektov a iných aktivít v školách v rámci vyučovacieho procesu. Olej do ohňa prilial aj prvý zástupca primátora Varšavy progresívec (strana Nowocsesna) Paweł Rabiej, ktorý sa nechal počuť, že adopcia detí homosexuálnymi zväzkami by mala byť v Poľsku dovolená a prirodzená. Svojím dielom k vyvolaniu vášni vo verejnosti prispel aj Krzysztof Śmiszek, homosexuálny partner Roberta Biedroña, predsedu strany Wiosna (jar), ktorý pre médiá vyhlá-

sil, že prejavy „homofóbie“ by mali byť v Poľsku trestne postihované.

■ POCHOD ZA ŽIVOT

Reakcia konzervatívneho tábora na tento koncentrovaný útok liberálov prišla 18. marca v podobe protestnej demonštrácie pred varšavskou radnicou organizovanej nadáciou Centrum života a rodiny. Nasledne sa 24. marca, ktorý bol v Poľsku pred devätnástimi rokmi ustanovený za deň života, uskutočnil prvý poľský Pochod za život. Na rozdiel od toho slovenského bol však početne slabší, podľa odhadov sa na ňom zúčastnilo niečo okolo desaťtisíc ľudí. Taktiež sa v konzervatívnych médiách (ktoré sú v Poľsku na rozdiel od Slovenska pomerne silné) rozbehla nová kampaň burcujúca verejnosť za tradičné hodnoty. Nečakane vzniknutá situácia môže pred voľbami do europarlamentu paradoxne poskytnúť priestor na vzkriesenie zvädnutej vládnej strane Právo a spravodlivosť, ktorá pomaličky, ale isto svojou politikou jeden krok vpred, dva kroky vzad stráca svojho voliča. Ak sa vládna strana tejto šance nechytí, môže to byť zároveň aj jej posledná premárnená šanca na záchranu. Svojou nerozhodnosťou tak PiS prenechá voľný priestor pre dôraznejších radikálnejších predstaviteľov rozdrobenej poľskej konzervatívnej politickej scény.

Čo z tohto príkladu môžeme zovšeobecniť? Víťazstvo liberálneho kandidáta predstavuje signál pripravenosti na ďalší prienik liberálnej legislatívy. Dá sa očakávať, že aj Slovensko čaká zintenzívnenie pokusov o presadenie tejto agendy. Ostáva len veriť, že v budúročných parlamentných voľbách sa tento trend nepotvrdí.

Ľudské zdravie nie je cieľ života, ale zdroj pre náš kvalitný každodenný život

Kľúčová je orientácia na zdravie, nie na chorobu

Zhovárala sa Eva SISKOVÁ – Foto: archiv autorky

MUDr. Jana KOLLÁROVÁ vyštudovala Lekársku fakultu Univerzity Komenského v Bratislave, odbor Všeobecné lekárstvo. Pracuje v Regionálnom úrade verejného zdravotníctva so sídlom v Košiciach ako vedúca Odboru podpory zdravia a Poradenského centra ochrany a podpory zdravia. V rokoch 2007 – 2014 pôsobila ako hlavná odborníčka hlavného hygienika Slovenskej republiky pre odbor podpory zdravia. Podieľa sa najmä na príprave a realizácii aktivít zameraných na prevenciu rizikových a podporu protektívnych faktorov životného štýlu, prevenciu chronických ochorení a podporu zdravia rôznych cieľových skupín obyvateľstva.

• **Povedzte nám, aká je aktuálna definícia zdravia podľa Svetovej zdravotníckej organizácie a či v nej nastali v poslednom čase dajaké zmeny?**

Definícia zdravia podľa Svetovej zdravotníckej organizácie ostáva nezmenená. Podľa nej pod pojmom zdravie stále rozumieme „stav úplnej fyzickej, duševnej a sociálnej pohody a nielen neprítomnosť choroby a slabosti“. Nové je ponímanie zdravia nie ako „cieľ života, ale ako zdroja pre každodenný život“. Bez ohľadu na to, či budeme používať jednoduchší Lalondeho model determinantov zdravia, pozostávajúci zo štyroch základných skupín – biologické faktory (vek, pohlavie, genetika), životné prostredie, životný štýl a zdravotná starostlivosť, alebo modely zahŕňajúce aj sociálno-ekonomické aspekty či politické determinanty zdravia, kľúčová je orientácia na zdravie, na to, ako ho udržať a rozvíjať, a nie orientácia na chorobu, ktorá v našom zdravotníckom systéme stále dominuje. Veľmi dôležitú úlohu v procese tvorby a udržania zdravia zohráva podpora zdravia definovaná Ottawskou chartou (WHO, 1986) ako „proces umožňujúci ľuďom zvýšiť kontrolu nad svojim zdravím, ako aj zlepšiť svoje zdravie“.

• **V súvislosti so zámerom starostlivosti o zdravie zdravých ľudí sa historicky stretávame s rôznymi názvami: hygiena, preventívna medicína, výchova k zdraviu, ochrana a podpora zdravia. Ako sa vyvíjali terminológia a prax v tejto oblasti a čo je aktuálne správne?**

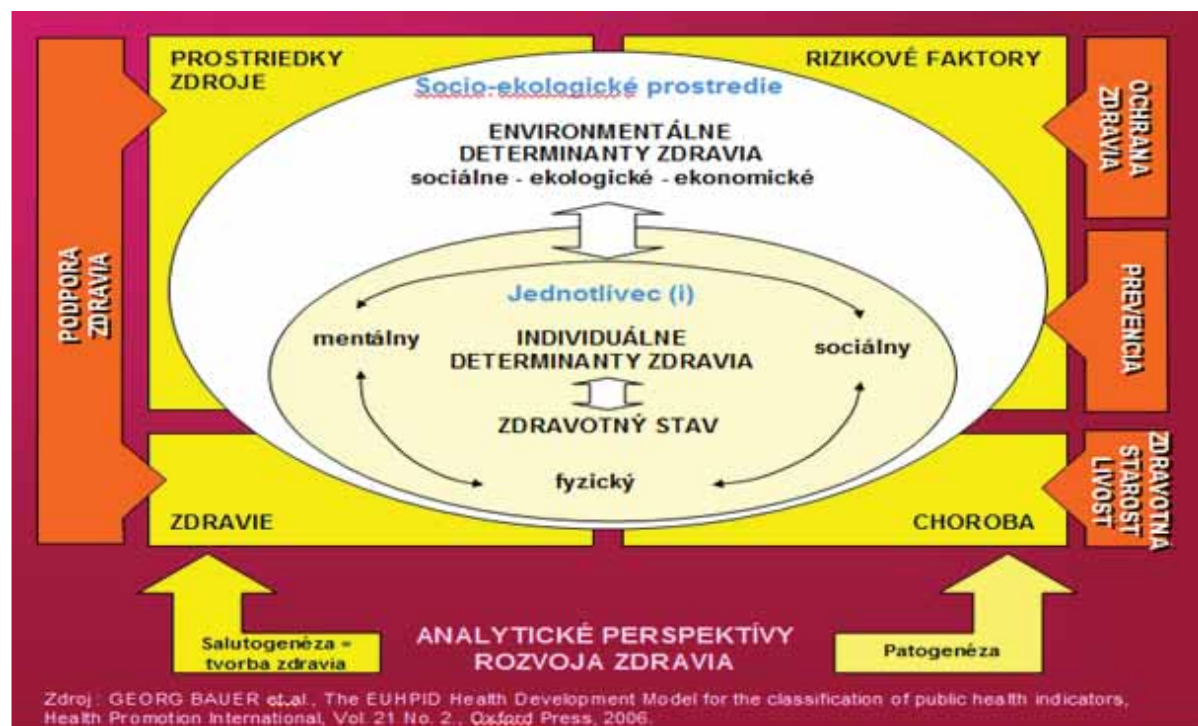
Podľa Tallinskej charty „zdravotnícke systémy sú viac ako len zdravotnícka starostlivosť, zahŕňajú aj prevenciu ochorení, podporu zdravia a snahu ovplyvniť ostatné sektory tak, aby pri svojom konaní zohľadňovali zdravotnícke aspekty“. Táto charta zdôrazňuje, že dobre fungujúce zdravotnícke systémy sú nevyhnutné na zlepšovanie zdravia, preto musia vykazovať vysokú výkonnosť. Verejné zdravotníctvo v Slovenskej republike je postavené na základoch systému hygieny a epidemiológie, vybudovaného po druhej svetovej vojne s prioritným zameraním na ochranu zdravia, prevenciu ochorení a výchovu k zdraviu. Nespochybniteľná úloha štátneho zdravotného dozoru, pokrývajúca oblasť ochrany zdravia, tvorí zásadnú časť práce existujúceho systému a zabezpečuje tak výkon štátnej správy v oblasti verejného zdravotníctva. Proces epidemiologickej transformácie so sebou prináša nové výzvy vo forme chronických ochorení, ktorých príčiny sú multifaktoriálne, zahŕňajúce prostredie (najmä v sociálno-ekonomickom zmysle), so zdravím súvisiace správanie jednotlivca, postojové a kultúrne aspekty, ako aj ďalšie faktory, ktoré už nie je možné manažovať prostredníctvom štátneho zdravotného dozoru. Preto treba rozvíjať a zintenzívniť aj prácu v oblasti podpory zdravia. Podpora zdravia a prevencia ochorení môžu prispieť k výkonnosti a efektívnosti zdravotníckeho systému najmä prostredníctvom udržania plného stavu dobrého zdravia obyvateľstva tak dlho, ako je to len možné, aj pou-

žitím nefarmakologických prístupov (úprava stravovacích návykov, pohybová aktivita, fyzioterapia a pod.).

Cieľom verejného zdravotníctva je udržať ľudí zdravých, vytvárať im také podmienky, aby boli zdraví čo najdlhšie, a to tvorbou vhodných

žítím nefarmakologických prístupov (úprava stravovacích návykov, pohybová aktivita, fyzioterapia a pod.).

to sú určite gény. Tento pán odišiel pred pár rokmi za prácou do prístavného mesta v Nemecku. V tom čase, ako tvrdil, si okrem kufra so sebou odnášal aj tukové vankúšiky a pívne bruško. Po príchode na nové pôsobisko s hrôzou zistil, že v jedálni zamestnávateľa je k dis-

Terminológiu a zároveň aj samotný systém možno najlepšie opísať s použitím nasledujúceho modelu rozvoja zdravia.

životných podmienok, informovaním, presadzovaním istých hodnôt v spoločnosti a pod. Nástrojmi, ktoré vedú k dosiahnutiu tohto cieľa, sú tvorba na dôkazoch založených alebo dôkazmi informovaných politík, celoživotné vzdelávanie vrátane výchovy k zdraviu a budovanie kapacít. Odbornou disciplínou, ktorá združuje tieto nástroje, je podpora zdravia. Časť populácie sa predsa len dostane do kontaktu s istými rizikami (riziká v práci, prírodné katastrofy, znečistené životné prostredie). Úlohou verejného zdravotníctva je tieto riziká identifikovať a znižovať ich mieru pôsobenia. Týmto rizikám môžeme predchádzať alebo ich znižovať (ťažko však úplne eliminovať) zákonmi a kontrolou ich dodržiavania. Toto je princípom ochrany zdravia (súhrnné označenie hygienických odborov a odboru epidemiológie), ktorá ako nástroj práce využíva kontrolné mechanizmy najmä v podobe štátneho zdravotného dozoru. Napriek všetkým týmto opatreniam nemôžeme jednotlivcom zakázať nezdravo jesť, fajčiť, nadmerne piť alkoholické nápoje. Cieľom verejného zdravotníctva v týchto prípadoch je poskytovať relevantné informácie o rizikách a ich následkoch a ponúkať alternatívy. V tomto prípade je cieľová skupina jasná, konkrétna, na rozdiel od „zdravej“ populácie spomínanej vyššie v texte. V rámci tejto činnosti sa riziká spájajú s konkrétnymi chorobami, preto v tomto prípade väčšinou ide o prevenciu chorôb na individuálnej úrovni. Nástrojmi, s ktorými pracujeme v tomto prípade v poradniach zdravia regionálnych úradov verejného zdravotníctva, sú poradenstvo, odhad individuálneho rizika a do istej miery aj výchova k zdraviu. Aj keby bol systém pozostávajúci z ochrany zdravia, podpory zdravia a prevencie ochorení dokonalý, istá časť populácie aj

miológia“, ktorý je z titulu svojej definície spojivom všetkých štyroch častí uvedeného modelu z pohľadu metódy práce.

• **Aké sú nefarmakologické možnosti ovplyvňovania zdravia populácie, ktoré z nich priniesli pozitívne výsledky v ukazovateľoch zdravia konkrétnej populácie v zahraničí a u nás?**

Nefarmakologické možnosti ovplyvňovania zdravia sú, ako už z názvu vyplýva, všetky tie, pri ktorých sa nepoužívajú lieky či iné farmakologické prípravky. Zúžila by som ten rozsah na tie, ktoré zdravie pozitívne ovplyvňujú, a keďže ostáva ešte stále veľmi široká škála, je vhodnejšie zamerať sa na rizikové a protektívne faktory zdravia a na širší pojem, ktorým sú determinanty zdravia. Existuje celé spektrum publikovaných úspešných intervencií zameraných na manažment rizík chronických neprenosných ochorení, počnúc veľmi známym projektom Severná Karélie (http://www.kareliahealth.com/evidence/north-karelia/), projektom Stanford 5 (https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/4014215), ale aj odporúčaniami Svetovej zdravotníckej organizácie na prevenciu a kontrolu týchto ochorení, ktoré sú známe pod názvom Best buys (http://www.who.int/ncds/management/best-buys/en/). Dovoľte mi uviesť jeden zdanlivo banálny príbeh z poradne zdravia nášho regionálneho úradu verejného zdravotníctva, ktorý čiastočne tieto možnosti ozrejmi. Prišiel k nám klient, asi štyridsiatnik, a už na prvý pohľad a tiež „na svoje prvé slová“ bol sklесlý, sklamaný sám zo seba, pretože ako mi povedal, pribral, cítil sa unavený, nevládal vybehnúť do schodov. Začala som sa ho pýtať na príčinu jeho súčasnej situácie. Mnohokrát nám naši klienti tvrdia, že „nič nejedia“, že priberajú hádam zo vzduchu, že

pozícii len jedlo zložené z darov mora a zo zeleniny. Pripadalo mu to nejedlé. Hlad však zvíťazil a on zistil, že po obede bol sýty, no s pocitom ľahkosti bez nutkavého pocitu si aspoň na pol hodinku zdriemnuť. Po práci s nemeším úžasom zistil, že miestom stretávania ľudí je blízka pláž, na ktorej sa behá a športuje. Začal sa a zaprisahal, že on tam nepôjde. Po týždni nudy a samoty však nevydržal a kúpil si športovú obuv. Ako mi povedal, ani netušil ako kilogramy išli dole. Cítil sa skvele, prestali ho bolieť kolena a sám seba nazval „novým človekom“. Po pár rokoch sa vrátil na Slovensko a k obedom z knedlí, omáčok, pečeného mäsa. Keď som sa ho pýtala na beh, ktorý bol už jeho obľúbenou aktivitou, len na mňa neveriacky pozrel a odpovedal mi otázkou, či si viem predstaviť, žeby tu behal medzi panelákmi a priťahoval pozornosť ľudí, ktorí by ho zrejme považovali za blázna. Jeho krvné parametre už zodpovedali pribudnutým kilám, ale dôležitejšie bolo poznanie, že k individuálnej zmene správania v rozhodujúcej miere prispieva prostredie v tom najširšom zmysle slova. Jeho bezpečnosť, podmienky na pohyb, kultúrne vnímanie a postoj...

• **Spomenuli ste poradne zdravia regionálnych úradov verejného zdravotníctva. Aké je ich poslanie, čo robia, aké majú výsledky?**

Poradne zdravia boli v sieti regionálnych úradov verejného zdravotníctva postupne zriadené v rokoch 1996 – 1998, a to v súvislosti s uskutočňovaním medzinárodného programu Svetovej zdravotníckej organizácie CINDI (Celonárodný integrovaný program intervencie proti neinfekčným chorobám). Ich hlavnou úlohou je aktívne vyhľadávanie ľudí nachádzajúcich sa

MUDr. Jana KOLLÁROVÁ sa venuje dôležitej podpore zdravia rôznych cieľových skupín Slovákov.

v riziku vzniku srdcovo-cievnych ochorení a realizácie účinných nefarmakologických aktivít najmä na individuálnej úrovni. V poradniach zdravia poskytujeme poradenské služby zamerané na znižovanie hlavných rizikových a podporu protektívnych faktorov srdcovo-cievnych ochorení, vybraných ochorení látkovej premeny (obezita, diabetes mellitus 2. typu, poruchy metabolizmu tukov) a nádorových chorôb. Ide najmä o zmenu životného štýlu klientov poradne a hodnotenie výskytu rizikových a protektívnych faktorov chronických neinfekčných ochorení na individuálnej a skupinovej úrovni. Škálu vyšetrení, ktoré poskytujeme našim klientom, tvorí vyšetrenie vybraných parametrov z kapilárnej krvi (celkový a HDL cholesterol, glukóza, triacylglyceroly), meranie krvného tlaku; antropometrické merania, výpočet BMI, percenta tuku v tele a hodnotenie rizika abdominálnej obezity; hodnotenie údajov z dotazníka (rizikové faktory), dotýkajúcich sa životného štýlu klienta; stanovenie rizika výskytu metabolického syndrómu a individuálneho rizika vzniku chronických neinfekčných ochorení. Poradne zdravia pracujú v dvoch režimoch: prvým je tzv. stabilná poradňa zdravia, keď prichádza klient priamo na pracovisko príslušného regionálneho úradu verejného zdravotníctva, druhým je mobilná poradňa zdravia, keď chodíme za klientmi my či už v rámci realizácie rôznych kampaní, alebo po dohode s rôznymi pracoviskami a pracovnými kolektívami. Veľmi pozitívne hodnotím narastajúcu vôľu a aktivitu zamestnávateľov zaraďovať medzi nefinančné benefity pre svojich zamestnancov aj organizovanie „dni zdravia“ alebo cieľených aktivít zameraných na podporu zdravia, na ktoré naše poradne prizývajú. Spektrum vyšetrení a poskytovaných služieb samozrejme prispôbujeme podmienkam a možnostiam uskutočňovaných akcií. Pridanou hodnotou poradni, okrem zvyšovania zdravotného uvedomenia našich klientov, je aj sociálno-spooločenská interakcia a pozitívna skúsenosť našich klientov s poskytovanými službami. U nás nepoznajú čakacie lehoty, svoj čas prispôbujeme potrebám klientov, počúvame ich životné peripetie, učíme sa zo skúseností, z toho, čo v manažmente rizík životného štýlu funguje, a radíme v tom, čo nefunguje. Pokiaľ ide o spoluprácu s poskytovateľmi zdravotnej starostlivosti, určite by sme privítali spoluprácu najmä s lekármi prvého kontaktu, spočívajúcu najmä vo vzájomnej komunikácii, vzájomnom odosielaní klientov/pacientov z ambulancií do poradní zdravia, ak ich lekári vyhodnotia ako rizikových z hľadiska možného rozvoja ochorení ešte preventabilných zmenou životného štýlu a opačne a z poradní do ambulancií, ak u nás zachytíme klienta s patologickými hodnotami vyžadujúcimi zdravotnú starostlivosť.

Nositelia národnej pamäti na poctu a uznanie zásluh slávneho bernolákiána

Ján Hollý žije stále v slovenskom národe

Eva FORDINÁLOVÁ – Foto: archív SNN

V súvislosti so sto sedemdesiatym piatym výročím úmrtia Jána Hollého treba pripomenúť, že žije! Žil a žije v našom národnom kultúrnom vedomí, čo potvrdzuje aj ojedinělý jav, že až dosiaľ nebolo jedinej generácie, z ktorej by „nositelia národnej pamäti“ nevzdali svoju úctu tomuto „otcovi Slovákov“ v esejach, odborných prácach – štúdiách i knižných publikáciách – a v poézii. (Počet dedikačných básní sa už blíži k šesťdesiatke – a možno ju práve v súvislosti s týmto výročím aj prekročí.)

Čo znamenal a znamená prínos Jána Hollého do slovenského národného života, azda zreteľne „nasvieti“ aj výber z vyznaní ľudí najpovolanejších – národných kultúrnych dejateľov:

Jozef K. Viktorin: „Žiaden spisovateľ slovenský nestál v takej všeobecnej vážnosti nielen u krajanov svojich, ale aj u inonárodných spolubratov našich ako práve Ján Hollý, čoho príčinu nielen v obozretnom vystupovaní na poli literárnom, ale aj vládne a spôsobe zachádzania v spoločenskom živote treba hľadať.“ (Zo životopisu Jána Hollého pripraveneho pre súborné vydanie jeho diela Spolkom milovníkov reči a literatúry slovenskej)

Študenti bratislavského Ústavu reči a literatúry československej (štúrovci) v liste k Hollého meninám v júni 1843: „Zložte už aj Vi, prevelební Otče, to presvedčte nás, že mi ešte ďalej našu drahú maťer Slovanu chceme hrdúsiť. Priviňte k sebe sinov, Vi Otče Slovákov, k Vám sa priznáme a na základe, čo ste Vi z vernými Slováci rozložili, stavbu ďalej Ťahať.“

Ludovít Štúr v úvode k dielu Nárečja slovensko...: „V pohnutí našom nad drahým kmeňom ľudom slovenským navštívili sme toho pevca ta, čo sa i duchom i postavou svojou pochodiť zdá tam z tých starých našich veľkých časov, ako keby bol ich slávu a veľkosť zažil, tak postavou svojou vyzerá.“

J. M. Hurban v recenzii Básni Jána Hollého: „Básnik tento je jediný zo Slovákov, o ktorom sa povedať môže, že sa cez dlhý život svoj ani len na chvíľu za svoju národnú češť, za slovenské meno nezahabnil. Básne Jána Hollého sú krásne kvety slovenské, ony sú zo zeme slovenskej vzaté, rosou génia slovenského napojené, žiaľom aj potešením čisto slovenským vykrášené, túžbami a nádejami života slovenského naplnené. Tam v tých očiach veľkých, tam v tej tvári osláveným ohňom horiacich zhladné víťazstvo povedomé a radosť z naplnených

Návšteva štúrovcov na fare u Jána HOLLÉHO na Dobrej vode, kde sa rozhodlo o kodifikácii spisovnej slovenčiny na základe stredoslovenského nárečia.

túžob slovensko-národných tečúcu. Sláva, sláva, sláva Hollému, básnikovi slovenskému!!!“

Andrej Sládkovič v liste Jozefovi K. Viktorinovi: „Diela Hollého sú majetok národa zapečatený, zavŕšený. Jeho autorita subjektívne je svätá, nedotknuteľná; Hollý môže byť len bernolákián, on vyvolil si svoju spisovnú reč a vôľa jeho je v jeho veciach testamentárnou posvätnosťou zabezpečená. Hollý a Bernolák boli dvaja ľudia a jeden človek.“

Viliam Pauliny-Tóth v recenzii Viktorinového vydania Hollého: „Ján Hollý je nielen prvý klenot slovenský, ale i prvý básnik náš, ktorý vznešené predmety utešených spevov svojich dôstojne oslávil. Keď Hollý spievať počal, len zopár rodolubov apoštoloval na Slovensku – a teraz? Stá a stá zasvätencom apoštoluje v okolí slovenskom; nasledovne je on otcem nielen pevcov slovenských, ale aj prvým budičom života národného, ktorý s úplnou presvedčivosťou prorokoval nám, zvestujúc, že žiť budeme voždy so slávou.“

Ignác Kaviak-Slaničan v Rozpomenie na Jána Hollého, jeho život

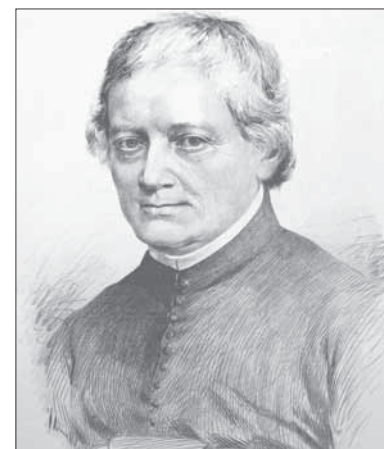
náš ho objal, pochopil, duchovným rajom by bolo naše Slovensko. Jeho spisy nečíta terajšie pokolenie, ale, nevediac samo, z neho žije, a nebyť jeho, cele ináč by žilo duchovne.“

P. O. Hviezdoslav – záverečná 15. strofa veľbásne Ján Hollý, vyšla roku 1885 v Slovenských pohľadoch aj v Národných novinách: Ó, slovenčino! Lúbozvučná rieka. / Ty, básniče, si upravil jej chod: / že vládne-búrne, vždy však rytmom steká / a melodicky šumí každý brod, / že tým je nám, čím život pre človeka, / ba ceníme ju vyššie nad život / i vznášame hor' k nebu na ochranu, / b kdes' i Ty strážcom, že ju vrazi nedostanú!

Jozef Škultéty v diele O Slovákoch: Doma mladé pokolenie slovenské až zbožňovalo Hollého. Popri poetickej stránke jeho diel nemohlo nadojmať mysle a srdcia i to, že v nich slovenský jazyk zaskvel sa, ani čo by už celé roky zvláštnymi talentmi bol vzdelávaný. Do Maduníc horliví národovci chodili ako do nejakej svätyně národnej. Evanjelici zbližovali sa s katolikmi ako bratia, ktorí sa našli. Ján Hollý je z najmilších slovenských ľudí; čím viac zaoberám sa ním a čím lepšie ho spoznávam, stáva sa mi tým vzácnejším.

Tichomír Milkin v štúdiu Joannes Holly (almanach Tovaryšstvo I.): „Hollý je a bude kriesiteľom národnej povedomosti vo vyšších vzdelanejších vrstvách svojím národným, nikým neprevýšeným slovom. On bol, je a vždy bude oslaviteľom slávnej minulosti v nádherných rozmeroch, on je, bol a bude veľčom budúcnosti. On bol, je a bude pýchou zuboženého a ubiedeného nášho národa – a jestli by sme zahynuli, čo Boh nedá, on Hollý bude pomníkom našim – pyramidálnym!“

Štefan Krčméry v stati Ozvena Veľkej Moravy v slovenskej literatúre: „Vid Hollého rozbieha sa všetkými smermi ako hlas, ako svetlo rozlieha sa zo všetkých strán a zas sa zbíha do jedného pokusu. U neho sila veľ-

Básnik Ján HOLLÝ

komoravská vyrastá akosi zo zeme, ako oblie rastie. A básnik stojí v centre sám s obrazovnosťou veľkou a – a snop za snopom – do stodoly zhromažďuje. Stodolou mu je Devín. Tak cíti on Veľkú Moravu, ako gazda cíti svoj majetok.“

Viliam Turčány v knihe Hollý vo výbere a interpretácii Viliama Turčányho: „Veď ak sám Ján Hollý v Selankách vergiliovsky líči budúcnosť ľudstva, v ktorej už ľud si bude z vrb všade trásť ovoci a ze šípov hrozna obírať, Ba sladké z mihavých žriedel piť víno“ a v ktorej „večná jar potrvá, nuž táto jar – i keď sa jeho predpoveď hľadám do detailov nikdy neuskutoční – je predsa navždy prítomná už v jeho krásnych spevoch. A nesmrteľnosť? Áno, aj jemu národ vystaval pomník na dobrovodskom cintoríne ako v Hollého Selankách dvihli Slávovi jeho rodáci hrobu, no básnik vie, že najkrajší pomník je vo vďačných srdciach. A keď ide o pevca – i na ústach krajanov drahých, z ktorých sa majú ozývať jeho lúbezné spevy. Vracajú tak život nielen jemu, ale i vlastný si krásia a menia ho v raj.“

Áno, Ján Hollý žije. Žije v nás. Čím zaujal a aké sú horizonty jeho poézie? Aké boli cesty, ktorými prešiel do národného kultúrneho vedomia? Čo sa v ňom dočítali o sebe nasledujúce generácie? Prečo sa bránili ním a bránili jeho? Hollého poézia zapôsobila na romantikov ako požiar, ako vatru ju prijímali básnici obdobia realizmu, ktorí si z nej zapalovali vlastné fakle a rozneovali nové ohne svietiace a hrejúce v časoch násilnej maďarizácie. Od nich prechádzajú svetlonosiči i našimi dňami, aby ich vatry zabľali opäť, keď bude ľudom temno a zima.

Úrokové machinácie centrálnych bánk a rozpočtová politika

Vojny globálnych ekonomík neprestávajú

Róbert HÖLZC – Kresba: ZATL

V nijakej ekonomike nemôžu jej účastníci fungovať bez peňazí, pričom väčšina si všima len množstvo peňazí v peňaženke alebo na účte a málo z nich sa zaoberá kurzom peňažnej meny. Zvyčajne sa kurz domácej meny posudzuje vo vzťahu k iným, najmä svetovým rezervným menám, čo v našom prípade bude predovšetkým kurz eura k americkému doláru. Treba však povedať, že kurz meny závisí predovšetkým od vývoja domácej ekonomiky, čo v prípade eura je zložitá. V eurozóne je totiž euro domácou menou všetkých jej členských štátov s rozdielnou úrovňou hospodárskych cyklov, k čomu sa prispôbuje aj ich fiškálna politika.

ECB nevie v rámci menovej politiky nastaviť úrokové sadzby tak, aby vyhovovali všetkým, čo sa pokladá za najväčšiu slabinu spoločnej meny. Niektoré členské štáty na výmennom kurze eura zarobili, iné prerobili. A preto ECB nastavuje svoje úroky tak, aby čo najviac vyhovovali najviac zadlženému členskému štátu, čo je v našom prípade okrem Grécka aj Taliansko. Nízke úroky na vklady znehodnocujú peniaze sporiteľov, keďže sú nižšie ako terajšia dvojpercentná inflácia a zároveň nízke úroky na hypotéky predražujú ceny nehnuteľností, čo vedie k narastajúcej zadlženosti domácností.

■ MENOVA POLITIKA FED

Podstatne iná je menová politika americkej centrálnej banky, ktorá nastavuje úrokové sadzby podľa fiškálnych potrieb len americkej ekonomiky. Predpokladá sa ich neutralita na budúci vývoj

FINANČNÝ SERVIS

americkej ekonomiky, čím sa zabraňuje jej prehrievaniu, a teda nárastu inflácie, a zároveň sa bráni poklesu ekonomiky, ktorá vedie k deflácií cien tovarov a služieb. Po nástupe prezidenta Donalda Trumpa došlo k výraznému nárastu ekonomiky, a teda aj inflácie, na ktorú Fed v pozícii americkej centrálnej banky reagoval opakovaným zvyšovaním úrokových sadzieb na vyššiu percentuálnu úroveň ako miera inflácie, čo zároveň viedlo k posilneniu hodnoty amerického dolára aj voči spoločnej mene euro. S rovnakým scenárom sa počítalo aj v roku 2019, ktorý sa dnes pozastavil z dôvodu neuzavretých obchodných rokovanií s Čínou, dosahu odchodu Británie z EÚ bez dohody, ale aj z dôvodu napätých vzťahov s EÚ, ktorej sa americký prezident „vyhráza“ so zavedením

vysokých cieľ na automobily, ak Únia nebude ochotná pristúpiť na podporu amerického exportu na starý kontinent. Na úrokovú politiku americkej centrálnej banky sa však treba pozerať aj z hľadiska dosahu na americké akciové trhy, v ktorých americký občan má investované peniaze, a preto každé zvyšovanie úrokov má aj vplyv na pokles hodnoty akcií, a teda aj ziskú v neprospech amerických občanov.

Dve najväčšie ekonomiky Únie, ktorými sú nemecká a francúzska, sa už dohodli, že okrem spoločného európskeho rozpočtu bude od roka 2021 existovať aj samostatný rozpočet pre eurozónu. Jeho hlavnou funkciou bude podpora konvergencie a konkurencieschopnosti eurozóny, čo si bude vyžadovať dostatok peňazí na investície do vedy, výskumu a, samozrejme, vzdelanostnej úrovne občanov. Medzi ministrami financií členských štá-

tozón sa zatiaľ vedú diskusie o samostatnosti či podriadenosti k európskemu rozpočtu, ktorý sa na najbližšie sedemročné obdobie rokov 2021 až 2027 bude tiež zostavovať a schvaľovať až po tohtoročných voľbách do európskeho parlamentu. Na riadení samostatného rozpočtu by sa mali podieľať členské štáty menovej únie a tiež Európskej komisie, ale väčšina jeho účastníkov sa skôr prihovára, aby samostatný rozpočet eurozóny bol súčasťou doterajšieho európskeho rozpočtu. Aké budú jeho príjmové položky, sa zatiaľ na stretnutí lídrov Únie nehovorilo, veľa bude závisieť od stanoviska Európskej centrálnej banky, ktorej menová politika zásadným spôsobom ovplyvňuje úrokové sadzby, a teda aj výmenný kurz eura voči ostatným svetovo obchodovateľným menám. Na minuloročnom decembrovom samite ministrov financií eurozóny nedošlo opakovane k dohode vytvoriť samostatný rozpočet eurozóny, ale ani zaviesť spoločný systém pre poistenie vkladov.

■ POKLES RASTU

Keďže ministri financií si všimli, že poklesom objemu peňazí v rámci kvantitatívneho uvoľňovania z pôvodných šesťdesiat na pätnásť miliárd eur mesačne došlo v závere minulého roka k poklesu ekonomického rastu, dohodli sa skôr na ďalšom posilnení Európskeho stabilizačného mechanizmu (ESM).

Aj dizertačná práca môže byť objavné dielo – príklad M. KAPRÁLIKOVEJ

Zabúdaná tvár básnika Jána Smreka

IVAN SZABÓ – Foto: archív SNN

Ak niekto spomenie meno Ján SMREK, každému príde na myseľ Smrek básnik, vitalizmus, verše o láske, jeho Cválajúce dni, Božské uzly, Básnik a žena... Rokmi sa akosi zabudlo na nemenej významnú časť jeho tvorby: publicistiku, editorstvo, novinárčinu. Táto „odvrátená“ strana Smrekovej tvorby našla konečne autora, ktorý objasnil a zdokumentoval jeho novinárske aktivity v monografii Za hranice provincie – Ján Smrek a jeho Elán. Týmto autorom je Martinčanka Monika Kapráliková (1977), ktorá v dizertačnej práci „prvýkrát dokumentuje vplyv vitalizmu na Smrekovu publicistiku“. Jej úsilie a chuť tráviť mnohé hodiny v archívoch a hľadať fakty aj v rodine Ivana Čieteka, básnikovho syna, priniesli ovocie.

V úvode sa autorka zmieňuje o Smrekovej životnej ceste, najmä o neradostnom detstve (vyrastal v siroťnici). Ako chlapec vydával študentský humoristický časopis. Onedlho cez prázdniny v obnovených martinských Národných novinách triedil redakčnú poštu. Všeličo ho zaujalo – nuž tvoril aj drobné správy. A po dvoch týždňoch mu uverejili prvý úvodník.

■ V NÁRODNÝCH NOVINÁCH

Novinárčina sa Smrekovi zapáčila, preto si o rok cez prázdniny brigádu zopakoval. V Národných novinách sa uviedol desiatimi úvodníkmi a dvoma reportážami. A ešte si život obohatil o priateľstvá s viacerými martinskými osobnosťami. Najväčší vplyv mal na neho Štefan Krčméry. Šéfredaktor Ivan Thurzo mu ponúkol miesto interného redaktora. Smrek však odolal lákavej ponuke: rozhodol sa študovať na evanjelickej teológii – nevyšlo. Novinárčina vyhrala.

Monika Kapráliková uvádza periodiká, v ktorých sa zjavovalo jeho meno: Slovenská politika – raz v úvodníku kritizoval praktiky agitácie kresťansko-sociálnej strany, v Slovenských pohľadoch

Básnik Ján SMREK v starších rokoch

písal o SND, v Slovenskom denníku prvý oznámil návrat Martina Kukučina po dvadsiatich ôsmich rokoch do vlasti, tu si vyskúšal viacero žánrov, report, glosu, fejtóny... Z každej témy dokázal vyťažiť čosi zaujímavé. M. Kapráliková uvádza príklady: „Či už písal o H.

Sienkiewiczovi pri príležitosti jeho tržny v Bratislave, či referát o kongrese slovenskej evanjelickej mládeže alebo kurzívou o bratislavských fiakroch.“ Keď nemal dostatok aktuálnych tém, načieral do vlastných spomienok frontového vojaka.

■ VLASTNÝ ELÁN

Po redaktorskej práci v Národných novinách založil a na vyše dve desaťročia sa upísal kultúrno-spoločenskému mesačníku Elán. Významnú úlohu zohralo jeho stretnutie s českým vydavateľom L. Mazáčom. Takto na to spomína: „Zistili sme, že obaja dovedna máme päťdesiat rokov, a pocítili sme k sebe sympatie. Každý z nás vedel, čo chce, on ako podnikateľ a ja ako literát. Keď sme si podali ruky, tužil som, že uzatvárame spojenectvo „entente cordiale“, ktoré prejde – do histórie.“

Potvrdil to aj Zborník mladej slovenskej literatúry z roka 1924, ktorý

ČRTA

mal nečakaný vydavateľský (a finančný) úspech. Predalo sa ho dvanásťtisíc kusov. „Tak sa začala nielen Mazáčova nakladateľská história, ale aj spolupráca s J. Smrekom, ktorý sa stal redaktorom aj jeho slovenských edícií,“ uvádza M. Kapráliková.

Prvou slovenskou edíciou bola EMSA (Edícia mladých slovenských autorov). V rokoch 1925 – 1937 v nej vyšlo dovedna šesťdesiatjeden zväzok od dvadsiatich ôsmich autorov. Ján Smrek redigoval edíciu krátky čas z Bratislavy, potom z Martina, no napokon sa presťahoval do Prahy (1930). M. Kapráliková píše: „Vďaka Smrekovmu príchodu do Prahy sa v mazáčovskej vile začali schádzať slovenskí umelci a nakladateľ so svojou manželkou tu počas takého stretnutia 11. decembra 1930 založili neformálny prvý literárny salón v Prahe-Podolí.“ Rok 1930 bol aj rokom založenia Elánu. V Slovenskom večerníku vyšla táto správa: „Dávno plánovaný a ohlasovaný slovenský literárny mesačník Elán vyšiel v týchto dňoch.

Je to zásluha básnika Jána Smreka, ktorý tejto idei od dávna žil...“

■ PROTI ČECHOSLOVAKIZMU

Obsah časopisu bol pestrý. Od začiatku písal nielen o kultúrnych, ale aj o spoločenských udalostiach, nečudo, že sa dostal do polemík. Smrekove názory národovca nevoňali čechoslovakistom, ba ani viacerým profesorom na Filozofickej fakulte UK v Bratislave, najmä v polemikách o slovenskom pravopise. Mesačník predstavoval de facto Smrekovu odpoveď na politicky presadzovanú ideu čechoslovakizmu... Svojimi aktivitami chcel presvedčiť českú stranu, že na Slovensku sa rozvíja svojbytné umenie...

Vznik prvej Slovenskej republiky a Protektorátu Čechy a Morava sa, samozrejme, dotkli aj Elánu. Nakladateľ Mazáč vydávanie Elánu zrušil a časopis sa v roku 1939 vrátil do Bratislavy. Redakcia potrebovala zastrešenie, a tým sa stal Spolok slovenských spisovateľov. M. Kapráliková si všimla tieto zmeny. Číslo Elánu z Bratislavy vyšlo trochu oneskorene (14. novembra 1939) ako dvojčíslo, aj publicistická aktivita Jána Smreka sa spomalila. Príčina bola, že väčšina agendy zostala na jeho pleciah.

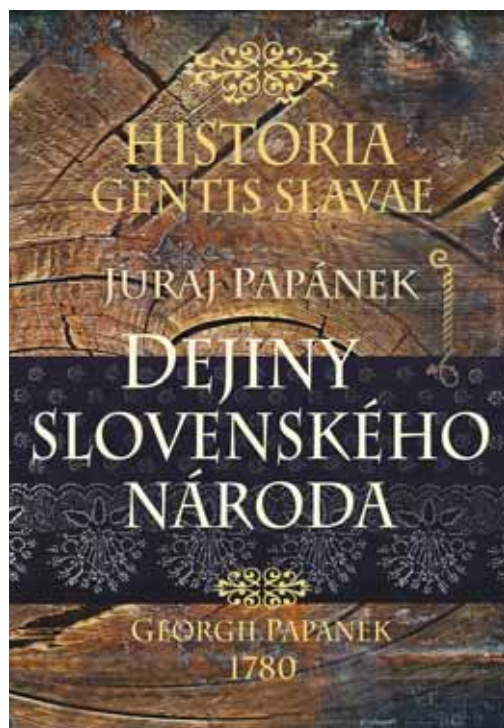
„Vyberal, zadával, korigoval a editoval texty, kontroloval obťahy po sadzbe a rozhodoval o ich grafickej úprave. Komunikoval s tlačiarňami, kníhkupecami a zadával inzerciu,“ píše Monika Kapráliková. Literárna obec v Bratislave prijala Elán kladne. Spolupracovníkmi Elánu sa stali staronoví autori z Prahy, no pridali sa aj noví – Jozef Felix, Emil Boleslav Lukáč, Ladislav Novomeský, Štefan Žary, Rudolf Fabry a ďalší.

Dielo Moniky Kaprálikovej zaslúžene dostalo medzinárodnú Cenu E. E. Kischea.

Juraj Papánek: Historia gentis slavae – Prvé dejiny Slovákov, Perfekt Bratislava 2018

O našom kráľovstve a našich kráľoch

KNIHA TÝŽDŇA

V obrovskom množstve vychádzajúcich kníh (a malým počtom čitateľov) ako jasná hviezda zažiarí dielo základného významu – kniha Juraja Papánka, katolíckeho kňaza a historika, ktorú koncom roka 2018 na knižný trh uviedlo avantgardné vydavateľstvo Perfekt, nezabúdajúce na rast historického povedomia Slovákov. Tak popri starých latinských tlačiach, po Kronike Jána z Turca z roka 1488 a Viedenskej maľovanej kronike (1358) vydáva v latinskom origináli a zároveň v preklade do slovenčiny Papánkovo dielo prvý raz po dvesto tridsiatich ôsmich (!) rokoch.

Cena Papánkovo tvorivého úsilia je najmä v tom, že vytvorilo dostatočnú bázu v ostrých sporoch s Maďarmi, ktorí svoje protislovenské (a protislovenské) tvrdenia nachádzali v umelo vybudovaných fikciách, čo im mali poslužiť pri prezentácii historického práva ako dôkaz o ich nadradenosti v Uhorsku. Historia gentis slavae mala práve prostredníctvom nevyvrátených argumentov a faktografie, ktoré nebolo možné sponchybníť, otriast' maďarskou historickou nadutosťou. Autor čitateľovi predstavuje kráľov Slovanov štyristo rokov pred narodením Krista, no nevynecháva ani tých panovníkov, ktorí o osudoch národa rozhodovali od desiateho do osemnásteho storočia, teda do čias panovania Márie Terézie.

A tak tu po panovníkoch Slovanoch nachádzame vládcov z Čiech alebo z českých krajín, poľských vládcov, panovníkov z Dalmácie, Bosny, Chorvátska, zo Srbska, z Bulharska, ba nájdeme tu dokonca aj tých vládcov, ktorí pochádzali z Ruska alebo priamo z Moskvy. Predovšetkým je tu však cenný pohľad na našu minulosť, etymológiu pomenovania Slovanov a historicko-geografickú faktografiu, ktorá zobrazuje kráľovstvo Slovanov a jeho hranice, reč starých Slovanov, podobu modlitby, zvyky, kresťanstvo atď. Kniha je základným kameňom našej historiografie už aj preto, že nám približuje skoro dva a pol tisícročia naplneného činní našich predkov. A čo môže byť cennejšie ako pravda o nás samých?

Viliam APFEL

MEMORIÁL

Na Jura vyhánali ovce z maštali – kto tri, kto tridsať, bača za ne od gazdov prebral zodpovednosť a valasi sa pomaly pohli s tou živou masou na hole. Dedinu znel hlahol, radostnejší od cvengotu fľaš. V krásny deň mali Jurajovia sviatok! Pravda, vtedy nás bolo dva a pol milióna a oviec päť miliónov. Dnes nás je päť miliónov – a oviec desaťkrát menej.

Symbolický prípitok na Juraja

Tak som si pomyslel, že by sme si „na Jura“ mohli aspoň symbolicky prípit' na Jurkov, čo už nie sú medzi nami. Každý máme svojich. Aj mne prišli na um... Povedzme Juro Oniščenko, východniar, barytón z niekdajšieho Vysokoškolského umeleckého súboru. Keď ho vzali rovno do Opéry SND, na súškach otvárali okná, aby nepraskli sklá – o rok roztlieskal najväčšie operné chrámy Európy. Duro Fuchs, malý tučný vševed, vždy s taškou plnou novín, ktoré si nabral ráno v redakciách. Obedoval, olovantoval a večeral v ateliéroch maliarov a sochárov, z vďaka za to bol najväčšou tlačovou agentúrou nášho výtvarného umenia. Duro Vereš, jeden zo štvorice prvých absolventov žurnalistiky na Slovensku, Delon slovenskej publicistiky, zakladateľ prvých nadhľadových novín po novembri – Národnej obrody. Tak dlho ju chceli nátlakové skupiny pre seba, až ju v tom súboji rozpučili. Juro Králik z partie, čo zakladala Lúčnicu, východniarsky majster siedmich umení – od opery po olejomalbu, náš stály zástupca v UNESCO za Dubčeka i po novembri, spisovateľ literatúry faktu s Kischovou cenou, školiteľ slovenských diplomatov pred ich cestou na vyslanecké posty, aj našich ministrov – absolventov z Leninských hôr – Kukana, Kubiša, Lajčáka... Juro Velčovský, jeden z prvých muzikantov, čo v päťdesiatych rokoch doniesli moderné európske prúdy zábavnej hudby, v kapele mal ďalšiu stálicu a ďalšieho Juraja do partie – Lehotského...

Odpustíte mi, Jurkovia, ktorých som nespomenul. Aj vám, rovnako ako menovaným, chceme vzdať v túto chvíľu úctu za všetko, čo ste nám a tým oveľa mladším zanechali. Nech vám s touto vďakou znejú aj spiežovce na krkoch riedkych stád, čo sa práve teperia na salaše. Lebo na Jura sa ovečky vyhánajú!

(jč) Foto: Štefan KAČENA

HUMORESKA

Prekvapivá informácia pre mnohých našich spoluobčanov – súčasťou nášho právneho systému je aj Listina základných práv a slobôd. Klobúk dole pred jej textom. Francúzska revolúcia s jej heslami ako Sloboda, rovnosť a bratstvo sa môže hanbiť, takú my máme krásnu listinu. Ako pri každej listine, ktorú písali právnici, treba si všimnúť detaily, v ktorých sa ukrýva diabol. Zákonodarcu, banka a úžerník si vždy nechávajú zadné dvierka. Tie dajú do zátvorky ako výnimky alebo do výkladovej časti. Alebo sú to tie drobné nečitateľné písmenká na spodku strany. Veľké písmená platia, malé písmenká sú podstatné. Aby veľké neplatili vždy

a všade. Ak treba zvýrazniť malé písmenká, prijme sa zákon. Keď sa zákon týka obmedzovania slobôd prejavu a zhromažďovania, polovica národa ho nazve náhubkovým záko-

Fero? Je desaťpercentný úrok úžera? Tridsať a viac? Je viac zákon alebo morálka? Čo všetko môžem povedať o Ferovi pred Ferom, kým nedostatkom od Fera po papuli (znie to lep-

znak čistoty. Vo Francúzsku znak ľalie vypaľovali dádam ľahších mravov. Ako upresnenie ich povolania. Bolo by dobré zistiť, čo je o ľaliách v príručkách tretieho sektora, ktoré

v roku 1994 mali smolu ľudia s dlhými nohami. Lebo výška človeka bol jeden z mála rozlišujúcich znakov medzi ľuďmi rovnakého náboženstva, jazyka a zvykov. Až po vyvraždení osemstotisíc Tutsiov si svet všimol, že sa niečo nesprávne deje. Nemali zrejme zákon o zákaze vraždenia ľudí s dlhými nohami. Ani poradcov zo Slovenska. Na rozdiel od Ukrajiny.

Náhubkové zákony boli vždy ľudom na smiech. Švejk by o tom vedel pohovoriť. Skôr či neskôr skončili. Napríklad od Nového roka smelo, slobodne a beztriestne môžeme verejne povedať, koľko v práci zarábame. Využijem to právo hneď teraz a poviem to na plnú hubu. Málo.

Milan ČASNOCHA MIKŠ

Čo je raz na papieri, to sa veru počíta

nom, polovica povie – konečne im to zatrhli. Veľkosť polovice nie je matematický pojem. Jazykovedný ústav by sa mal k tomu vyjadriť. Či sa správne po slovensky povie na hubu, alebo po papuli.

Odpoveď na hamletovskú otázku, čo je povolené a čo je zakázané, hľadá ľudstvo oddávna. Aj na otázku, kto má hodnotiť, čo je povolené. Štát, mimovládka, ja alebo

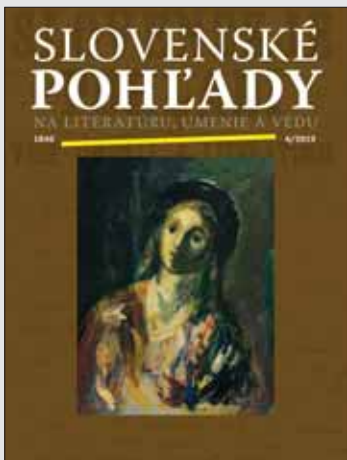
šie ako na hubu)? Čo všetko môžem nasprejovať Ferovi na dom, aby som len zaplatil pokutu a nešiel do basy?

Samé ťažké otázky. Ale na to máme štát, aby za nás riešil pochybnosti. Upresňoval, povoľoval, zakazoval. Čo je na papieri, to sa počíta. Napríklad symboly, znaky a značky. Profesionálny tetovač dokáže o vytetovanom kvete rozprávať celé hodiny. Vytetovaná ľalia je údajne

tak veľkoryso rozdelí policii, a varovať tetovaniachtivé devy. Lebo na kúpalských treba eliminovať hrozbu pohoršenia verejnosti. Ešteže máme dostatok vzdelaných dobrovoľníkov, ktorí škodlivý obrázok objavia možno aj pod plavkami a privolajú úradnú pomoc. A za svoju ostrážitosť dostanú vyznamenanie.

Inflácia zákonov nenahradí morálku. Práve naopak. V Rwande

ČRTA

Aprílové Slovenské pohľady prinášajú

Upriamujeme vašu pozornosť na číslo Slovenských pohľadov, ktoré sa práve dostalo na pulty predajní. Najstarší slovenský časopis – a jeden z najstarších v Európe – vydáva Matica slovenská, je napodiv stále svieži, o čom každého z vás presvedčí aj jeho aprílové číslo.

Úvodník, ktorý napísal Anton Hykich, je – ako autorove eseje obyčajne – provokujúci. Básnické príspevky sú od J. Silana, J. Tazberika, T. Klasy, M. Bielika a B. Brenzu. V pravidelnej rubrike Luba Šajdová prináša podnetný rozhovor hereckou legendou Ladislavom Chudíkom z čias jeho života. Eva Fordinášová píše o postoji bývalého režimu k dielu básnika J. Hollého s príznačným názvom Tieň v kádromom materiáli Jána Holého. Jubilanť S. Kalný (má práve 90 rokov) prichádza opäť s hlbokou ľudským príbehom Kajúcnica Mária. J. Leikert píše o prezidentovi Rudolfovi Šusterovi. Peter Holka nám umožňuje nahliadnuť do jeho pripravovanej knihy Súhvezdie tetý July. Ivo Pospíšil spomína na Karla Čapka. Gustáv Murín prináša zaujímavú sondu do „knížnej patológie“. P. Cabada vytvoril prierez života a tvorby Ladislava Mňačka. Ladislav Franek nás oboznámi s literatúrou Latinskej Ameriky, konkrétne s brazilským modernizmom. Rubriky 7x7 sa zhostil Dalimír Hajko Nasledujú tradičné recenzie domácich a zahraničných autorov, pravidelné rubriky G. Murina Laboratórium, M. Ferka Literárny antikvariát, nahliadnutie do literárnej tvorby v Čechách v rubrike I. Pospíšila Spoza Moravy. V zápisníku sa J. Zavarský formou listu lúči s Ludovítom Kissom. Číslo ilustrujú diela Jána Mudrocha, maliara pôvodom zo Senice, ktorý bol jeden zo zakladateľov slovenského moderného výtvarného umenia, prvým rektorom Vysokej školy výtvarných umení a osobnosťou, ktorá výrazne ovplyvnila výtvarné dianie na Slovensku pred vojnou aj po nej. V tomto roku si pripomíname 110. výročie narodenia tejto výraznej umeleckej osobnosti

(r)

Misia solúnskych bratov má trvalé miesto aj v slovenskej známkovej tvorbe Len svätec môže na vodu reč písať...

Text a ilustrácie: Emil SEMANCO

Všetko, čo sa dalo o solúnskych bratoch Konštantinovi Cyrilovi a Metodovi a ich misijnom pôsobení medzi našimi slovenskými predkami zistiť, historici a vedci zhromaždili, spísali a uverejnili v mnohých učených rozpravách. Nemienim sa s nimi porovnávať ani súperiť v objavnosti. Ak mám o týchto svätých mužoch napísať čosi nové, rád by som uviedol pár faktov, o ktorých zrejme nikto nevie, lebo sú o poštovej známke, na ktorej sú svätci zobrazení s najstaršími kostolmi v Nitre a jej okolí a mne sa podarilo pri týchto románskych pamiatkach v Dražovciach a Párovciach načúvať dišpute oboch jej tvorcov – vynikajúceho grafikovi akademickému maliarovi Karolovi Felixovi a výtvarníkovi, no najmä skvelému rytcovi poštových známok Františkovi Horniakovi a navyše aj s dôvetkami historika a filatelistu D. Jozefa Gála, ktorý v sumári zberateľských exponátov o sv. Cyrilovi a sv. Metodovi a poznatkoch o nich nemá azda na Slovensku páru. To sa potom dejiny – aj tie najstaršie – píšú samy!

Možno by som nemal pri menách Slovákom blízkych a uctievaných spomínať Husáka a Chňoupa. Ale Gustáva Husáka si nedávno vybrali účastníci televíznej hry Najväčší Slovák medzi desiatich jej finalistov, a keď už máme venovať pozornosť tomuto rodákovi z bratislavskej Dúbravky, ktorý ako jediný Slovák „trónil“ na Pražskom hrade, nemôžeme obísť ani ministra zahraničných vecí v tom čase Bohuslava Chňoupa, rodáka z bratislavskej Petržalky...

S Husákom sa mi nikdy nepodarilo hovoriť, aj keď som pár ráz stál pri ňom veľmi blízko, najmä keď pozýval mládežnícky výkvet na Hradčany. Zato s bývalým dlhoročným šéfom rezortu diplomacie sme niekoľkokrát sedeli aj vis a vis, a keď dopísal knihu Andy, Andy o hviezdnom op-artovom umelcovi Warholovi, ktorého rodičia pochádzali z rusínskej obce Mikova, požiadal ma, aby som mu „v mne dobre známom prostredí“ robil pri uvádzaní knihy v medzilaboreckom Múzeu moderného umenia Andyho Warhola spoločníka.

•••
Ak si Chňoupek čosi vo svojej kariére diplomata zvlášť cenil a vysúval do popredia s osobitným dôrazom, bol to práve jeho zástoj pri rokovaniach s Vatikánom a podiel na udalostiach, ktoré vrcholili 6. júlom 1978 ustanovením slovenskej cirkevnej provincie rímskokatolíckej cirkvi, čo sa teraz pripisuje ako veľká zásluha najmä Gustávovi Husákovi.

Svätá stolica 30. decembra 1977 oznámila dve pápežské konštitúcie, ktoré sa nezmazateľne zapísali do slovenských dejín.

„Trnavskú apoštolskú administratúru povyšujeme na stupeň diecézy a zároveň ju vyzdvihujeme na hodnosť metropolitného sídla,“ to sú slová pápeža Pavla VI. z buly Qui divino, na ktoré Slováci čakali od rozpadu Svätoplukovej ríše vyše tisíc rokov! Ďalším dokumentom Praescriptionum sacrosancti určil Vatikán aj hranice diecéz.

Slávnostné vyhlásenie Slovenskej cirkevnej provincie sa uskutočnilo 6. júla 1978 v Chráme sv. Jána Krstiteľa v Trnave. A ako zdôrazňuje prof. Viliam Judák: „Svätá stolica tak uznala suverenitu Slovenska ešte pred vznikom samostatného štátu.“ A prof. Milan S. Ďurica dopĺňa: „Trnavskému arcibiskupovi ako metropolitovi Slovenska podriadil všetky slovenské diecézy, ktorých biskupi sú jeho sufragánmi. Prešovskému biskupovi gréckokatolíckej eparchie byzantského rítu, ktorá je cirkevneprávne podriadená priamo Svätej stolici, nariadil, aby sa zúčastňoval na pastoračných podujatiach Trnavskej cirkevnej provincie.“

Význam provincie vzrástol, keď boli po roku 1989 vymenovaním nových biskupov obsadené všetky slovenské diecézy... Vznikom samostatnej Slovenskej republiky nadobudli spomínané udalosti mimoriadnu strategicko-politickú dôležitosť a Slovenská pošta v roku 2003 na to reagovala emisiou známky k dvadsiatemu výročiu ustanovenia Slovenskej cirkevnej provincie.

•••
Jej predobraz vytvorila cyrilo-metodská misia a vymenovanie Metoda za panónsko-moravského arcibiskupa v roku 870. Pápež Ján VIII. na žiadosť kráľa Svätopluka zriadil v roku 880 diecézu v Nitre, ktorá tiež patrila pod právomoc arcibiskupa – metropolitu Metoda. K tomuto biskupstvu priná-

ležalo územie dnešného Slovenska, ako aj severnejšia časť Panónie. Po vojenských nepokojoch a rozvrate sa o obnovu cirkevnej organizácie usiloval aj Mojmir II. a na jeho žiadosť dal pápež Ján IX. vysvätiť arcibiskupa a troch biskupov – sufragánov. S najväčšou pravdepodobnosťou bol tým nástupcom Metoda jeho blízkym spolupracovníkom sv. Gorazd, ktorý pochádzal z nášho územia, možno z Močenka...

„Reč je ako slnko, čo nad nami svieti, ako vzduch, čo dýchame, ako každodenný chlieb, ktorý jeme. Stojí pri každom človekovi ako mať pri kolíske svojho dieťaťa,“ napísal prof. Matúš Kučera v úžasnej knihe Slovensko v dobách stredovekých o misii Cyrila

a Metoda medzi starými Slovámi, ktorí sa ako bývali barbari strojili prežiť prvú kultúrnu revolúciu – revolúciu ducha. Na jej začiatku bolo šestnásť zjednotiteľských Mojmirových panovníckych rokov a posolstvo jeho synovca a nástupcu Rastislava mladému byzantskému cisárovi Michalovi III.: „Aj keď sa ľudia naši odvrhli od pohanstva a podľa kresťanského zákona sa držia, učiteľa nemáme takého, ktorý by nám v našom jazyku pravú vieru kresťanskú zvestoval...“

Panovníkovo rozhodovanie nebolo dlhé. Najvhodnejší sa mu videl učený Konštantín, ktorý sa ani nie pred rokom vrátil z náročnej diplomatickej cesty k Chazarom, kde okrem iného v Chersonese s bratom Metodom na akomsi

ostrovčeku naďabli na veľkú archeologickú cennosť – vykopali kostru martyrskeho pápeža Klimenta, ktorého tu koncom prvého storočia nášho letopočtu po Kristovi pohania mučili a s kotvou na krku utopili...

„Viem, Filozof,“ oslovil ho cisár, „že si ustáť, ale treba ti ta ísť, lebo tieto veci nemôže nikto iný vykonať iba ty... Pojmi svojho brata Metoda, lebo vy ste Solúnčania a Solúnčania všetci čisto slovansky rozprávajú.“

„Hoci som ustáť a chorý telom, s radosťou ta pôjdem, ak majú písmená v svojom jazyku,“ nepriečil sa veľmi Konštantín, keď sa dozvedel o panovníkovom úmysle vyslať ho k veľkomoravským Slovanom.

Po zápornej odpovedi len ticho a odovzdané poznamenal: „Kto môže na vodu reč písať?“

Ešte v Carihrade však zostavil prvú slovanskú abecedu, ktorá mala tridsaťosem znakov pre všetky hlásky a začal do nej prekladať prvé evanjelium: „Iskoní bie Slovo i Slovo bie u Boga i Bog bie Slovo – Na počiatku bolo Slovo...“

Lebo – ako neskôr napísal v Proglase – prvej básni v slovanskom jazyku: Bez kníh sú nahé všetky národy...

A takto staroslovenčinu ako bohoslužobnú reč popri hebrejčine, gréčtine a latinčine neskôr obhajoval pred tribunálom trojjazyčníkov v Benátkach na ceste do Ríma, kde po jej uznaní „všetci zhromaždení až ústa otvárali nad krásou slovanskej liturgie“.

„Či neprichádza dážď na všetkých rovnako? Či slnko takisto rovnako nesvieti na všetkých? Či nedýchame vzduch všetci rovnako? Nehanbíme sa len tri jazyky spomínať a nariaďovať, aby ostatné národy a kmene boli slepé a hluché?“

•••
„Tak čo bolo na začiatku?“ pýtal som sa umelcov aj predstaviteľa našej prestížnej filatelistickej výstavy Nitrafila, pátrajúc po známokarských pohúdkach a inšpiračných zdrojoch. To, čo mi o práci na známke a východiskách k nej, no nielen o nich, povedali, som už vlastne vyrozprával. Strávil som s nimi a v starobylej Nitre celý deň. Pobudli sme v ateliéroch, v pracovniach, pri najstarších slovanských kostolíkoch v Dražovciach a Párovciach aj pri rozvalinách stredovekého objektu pod Zoborom, kde kedysi stál slávny benediktínsky kláštor sv. Hypolita. Odborníci a archeológovia ho stále odkrývajú a spájajú nielen s cyrilo-metodskou misiou a dvoma Zoborskými listinami, najstaršími listinnými dokumentmi z nášho územia, ale aj s menami ďalších svätých – pustovníkov sv. Svorada a sv. Benedikta, čo tu v jaskyni, a mladší z nich aj na trenčianskej Skalke, azda sebatrýznením privolávali ozvenu staroslovenskej liturgie a sprítomňovali odkaz svojich rehoľníckych predchodcov: Gorazda, Klimenta, Nauma – mnícha Chabra... A ďalších skoro dvesto učeníkov, ktorých na pôsobenie medzi Slovanmi a okolitými národmi začali vychovávať a učiť sv. Cyril a sv. Metod. Lebo bez kníh sú nahé všetky národy...

A také národy pomaly ani nemajú čo dať na svoje známky – uzatvárali debatu moji traja nitrianski sprievodcovia. A nie bez istej dávky hrdošti dodávali, že Slovákom nehrozí, aby sa im minuli námety a motívy na zubkované obrázky, čo sú aj najvýrečnejší poslanca o krajine a jej dejinách.

Dni detskej knihy tento rok pripravila Knížnica Juraja Fándlyho v Trnave Malý princ a kráľovná kniha

Michal SITNIK – Ilustračné foto: archív autora

Festival kníh pre deti a mládež sa každý rok uskutočňuje v inom meste Slovenskej republiky vždy v inej knižnici. Táto dlhoročná tradícia je spojená s oslavami Medzinárodného dňa detskej knihy, ktorým je 2. apríl – deň narodenia dánskeho rozprávkaru Hansa Christiana Andersena.

V hlavnej budove a pobočke Knížnice Juraja Fándlyho v Trnave, Divadle Jána Palárika, Západoslovenskom múzeu, aule Trnavskej univerzity Pazmaneum, v základných školách v Trnave a blízkom okolí sa od 9. do 11. apríla uskutočnil tridsiaty šiesty ročník celoslovenského podujatia Dni detskej knihy. Jeho hlavným cieľom bolo motivovať deti na čítanie a pravidelné návštevy knižnice a umožniť im osobne sa stretnúť s tvorcami kníh.

Na slávnostnom otvorení v Divadle Jána Palárika v Trnave uviedli pre deti divadelné predstavenie Malý princ, najznámejšie literárne dielo francúzskeho spisovateľa Antoina de Saint-Exupéryho. Pre detských čitateľov a priaznivcov detskej literatúry bol pripravený bohatý

Každý rok a vždy v inej knižnici sa organizuje Festival kníh pre deti a mládež, ktorý má za sebou úctyhodnú bilanciu 37 ročníkov.

a zaujímavý program. Počas troch dní sa uskutočnilo dvadsaťosem podujatí, na ktorých sa zúčastnili známe osobnosti detskej literatúry a ilustrátori.

Súčasťou trojdňového maratónu stretnutí s knihami a ich tvorcami bol aj celoslovenský seminár pod názvom Fantázia čítania určený pre pedagógov materských a základných škôl a knihovníkov. Seminár sa uskutočnil 10. apríla 2019 v Aule Trnavskej univerzity Pazmaneum a v poobedňajších hodinách prebehli dva workshopy. Knížnica Juraja Fándlyho v Trnave pre svojich hostí zabezpečila prehliadku mesta, vystúpenie trnavskej skupiny Gemini – irishmusic a Aprílové čítanie členov Fóra humoristov. Pre širokú verejnosť je do konca apríla v hlavnej budove knižnice sprístupnená výstava Ilustrátori ocenení na bienále ilustrácií 2017.

Gestorom celého podujatia je BIBIANA, medzinárodný dom umenia pre deti a Slovenská sekcia IBBY (Medzinárodná únia pre detskú knihu). Podujatie z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia, hlavný partner projektu. Finančne ho podporil aj Trnavský samosprávny kraj, zriaďovateľ knižnice.

Cena Ondreja Štefanka má aj v roku 2019 svojich laureátov Velikán kraja má nasledovníkov

Text a foto: Zuzana PAVELCOVÁ

Krajské dolnozemske dianie sa počas štvrtého marcového týždňa už po jedenásty raz sústreďovalo do rumunského mestečka Nadlak. Každoročne, v čase okolo 18. marca, si dolnozemsí Slováci pripomínajú narodenie i odkaz velikána slovenského hnutia v Rumunsku, spisovateľa, prekladateľa a šéfredaktora časopisov, no najmä hrdého Slováka Ondreja Štefanka.

V rumunskom mestečku Nadlak, kde žije početná slovenská krajská menšina, odovzdávali v minulých dňoch Ceny Ondreja Štefanka.

Na jeho počesť i v jeho mene Kultúrna a vedecká spoločnosť Ivana Kraska v spolupráci so Svetovým združením Slovákov v zahraničí udeľuje cenu nesúcu jeho meno (spravidla) dvom významným osobnostiam. V roku 2019 ju získali: za príspevok

k rozvoju a propagácii slovenskej literatúry tvorenej v slovenskom zahraničnom svete Jarmila Hodolíčová zo Srbska, za organizátorskú činnosť Michal Lászik z Maďarska a Miroslav Kmeť zo Slovenska za celoživotný prínos k výskumu histórie dolnozemsých Slovákov.

V nadväznosti na slávnostný ceremoniál sa uskutočnila dvojročná medzinárodná vedecká konferencia, ktorá sa tento rok venovala téme Dolnozemsí Slováci a rok 2018. Na konferencii odzneli príspevky odborníkov zo Slovenska, ale i z krajských komunit

Konferencia, delená do niekoľkých blokov, sa zaoberala dejinami roka 1918 a významom roka 1918 pre krajské komunity z najrozličnejších aspektov. Výstupom z konferencie bude plánovaný zborník, ktorý by mal vyjsť v printovej podobe v marci v roku 2020.

Majster fantázie MIROSLAV KNAP, ilustrátor kníh Vydavateľstva Matice slovenskej Knihy môžu byť múdre aj krásne

Text a foto: Miloš KÁZIK

Aj napriek ére internetu ostáva marec vo vedomí slovenskej verejnosti Mesiacom knihy. V Spojenej škole Nižná si tento mesiac a význam čítania kníh pripomenuli súťažno-vzdelávacím podujatím pod názvom Literárny päťboj. Vyvrcholením tohto podujatia, ktoré sa uskutočnilo 28. marca, bola beseda s výtvarným umelcom Mgr. art. Miroslavom KNAPOM.

Miroslav Knap ilustroval viacero kníh z Vydavateľstva Matice slovenskej, ako povedzme Podivuhodné príbehy našich slov Jozefa Pavloviča, Čertova svadba Petra Urbana alebo Záhorácky raj Štefana Moravčíka. Uznávaný knižný ilustrátor stredoškolským z Nižnej priblížil, ako vzniká kniha a knižná ilustrácia, aký je vzťah medzi spisovateľom a ilustrátorom, ako vníma výtvarník knihu a jej výtvarné spracovanie.

O tom, že známy tvorca, ktorý vyniká kresliarskou zručnosťou, je

i členom najstaršieho spolku výtvarníkov na Slovensku – Umeleckej besedy slovenskej (1921), svojim rozprávaním mladých čitateľov zaujal, svedčia aj tieto zaznamenané názory žiakov.

„Páčilo sa mi, že súťaž o knihách bola obohatená zaujímavou návštevou uznávaného umelca pána Knapa. Ako študentku umeleckej školy ma toto stretnutie veľmi obohatilo, inšpirovalo, no najmä mi pomohlo uvedomiť si, že ak chcem niečo dosiahnuť, musím veľa drieť a pracovať na sebe,“ povedala

po besede Zuzana Polakovičová. „Rozhovor s pánom Knapom ma veľmi zaujal. Vôbec som nevedel, že na Orave máme takúto známu osobnosť,“ doplnil Samuel Neznik. A Sandra Mišíková takto rámcovovala svoj zážitok zo stretnutia s umelcom: „Pán Knap odpovedal na otázky otvorene a z duše, presne tak čisto, ako je čisté jeho umenie a tvorba.“ Knižné ilustrácie majstra fantázie Miroslava Knapa sú dôkazom toho, že knihy môžu byť nielen múdre, ale aj krásne.

Mgr. art. Miroslav KNAP vyniká skvelou kresbovou technikou, ktorá mu umožňuje nenapodobiteľným spôsobom dotvárať knihy. Aj preto jeho schopnosti a talent využíva matičný edičný dom.

MATIČNÉ DEPEŠE

Oslavovali tenis

Po celej zeme guli sa v sobotu 6. apríla slávil Svetový deň stolného tenisu. Po celom Slovensku sa v ten deň uskutočnilo takmer dvesto podujatí, pričom mnohé z nich boli súčasťou projektu „...ideme hrať ping-poooooong...“, ktorý zastrešovali stolnotenistová legenda Alica Grófová-Chládeková, Asociácia športu pre všetkých a NO Zober loptu, nie drogy. Podujatiu otvoril náruč aj nitriansky D MS, v ktorom Tréningové stolnotenistové centrum poslúžilo na dvojhry, štvorhry, „kolotoč“, exhibície profesionálnych hráčov i tréningy pod dohľadom trénerov. Veľkým lákadlom pre fanúšikov tohto športu bola aj účasť samotnej A. Grófovej-Chládekovej, niekdajšej vicemajsterky sveta.

Za zelenými stolmi

A keď sme pri tenise, treba tiež spomenúť, že v sobotu 13. apríla sa v priestoroch kultúrneho domu v Ivanke pri Nitre uskutočnil stolnotenistový turnaj pre neregistrovaných hráčov. Podujatie organizuje miestny odbor Matice slovenskej. Registrácia sa začína o 8. hodine, samotný turnaj o 9. hodine. Účastníci budú súperiť za zelenými stolmi v štyroch kategóriách – deti, ženy, muži nad päťdesiat rokov a muži nad šesťdesiatpäť rokov.

Branné súboje

Ministerstvo obrany SR pripravuje pre stredoškolských sériu podujatí pod názvom Branné súboje študentov s cieľom pripraviť mladých ľudí na obranu štátu, podporiť vlastenectvo, branné povedomie a zvýšiť ich záujem o témy spojené s rezortom. Víťazné tímy v každom kraji získajú možnosť zúčastniť sa na 48-hodinovom kempe v Centre výcviku Lešť. „Vojaci prídu za študentmi priamo do škôl s ambíciou naučiť ich niečo nové, vzbudiť v nich súťaživosť a zároveň ich pútavým spôsobom motivovať k problematikám s obranou štátu alebo aj o kariéru v ozbrojených silách,“ povedal o zámere minister obrany Peter Gajdoš (SNS). Zdôraznil tiež, že počas tohto ročníka sa budú môcť študenti v rámci pripraveného testu dozvedieť viac aj o generálovi M. R. Štefánikovi.

Pieninská jedenástka

Už po jedenásty raz sa na Chate Pieniny v obci Lesnica uskutočnil Medzinárodný maliarsky plenér, ktorý v malebnom prostredí Pieninského národného parku organizuje Umelecká beseda slovenská. Tentoraz pod Tri koruny na tvorivý pobyt prišli okrem členov tohto najstaršieho umeleckého spolku na Slovensku a členov Umeleckého odboru MS dve desiatky umelcov z Lotyšska, Bieloruska, Ukrajiny, Poľska, ba aj z legendárnej Kovačice v Srbsku.

Pripravuje Emil SEMANCO

OČAMI MATIČIARA

Tak možno stručne pomenovať najnovšiu aktivitu vo Valči, kde v Kostole Povýšenia sv. kríža v minulých pôstnych dňoch pripravili práve na pripomenutie ich obsahu a duchovného prežívania dní do najväčšieho kresťanského sviatku Veľkej noci koncert Stabat-mater. Po úvodnom privítaní

Hlboký zážitok

pánom farárom Mgr. Štefanom Barillom v bohatom duchovnom programe sa prítomným predstavil Komorný zbor a orchester pôsobiaci pri rímskokatolíckej farnosti vo Vrútkach pod vedením Olgy Čipciarovej a Maroša Kramára. V podaní jednotlivých účinkujúcich zaznela Ave Mária od M. Schneidera-Trnavského v podaní sólistky Janky Šifrovej, Cantilile z flautového koncertu č.3 A. Vivaldiho s flautistkou Saškou Ovsiankovou. Hlboký citový zážitok znamenali aj Loretánske litánie od Vojtecha Miháliku v prednese Márie Bičanovej, ako aj jednotlivé medzihry celého orchestru uvedením Jesus bleibet meine Freude od J. S. Bacha, Anima Christi od M. Frisina, Pie Jesu od A. L. Webera aj záverečné Stabat Mater – 12. časť od G. B. Pergolesiho. Každé precízne interpretované uvedené dielo vďační poslucháči odmenili úprimným aplauzom. Na záver koncertu predsedníčka MO MS vo Vrútkach pani Blahušáková predstavila menovite jednotlivých účinkujúcich a starostka obce JUDr. Mária Ondráčková sa poďakovala za hlboký citový zážitok prítomných farníkov.

Ján LUČAN,
predseda MO MS vo Valči

Do Šale opäť prišli účastníci celoštátnej súťaže v prednese slovenských povestí

Tradícia, ktorá žije dvadsaťšesť rokov

Text a foto: Dáša MACHALOVÁ

Už dvadsaťšesť rokov sa v Šali koná Celonárodné kolo súťaže v prednese slovenskej povesti Šaliansky Mat'ko. Prichádzajú sem víťazi školských a krajských kôl z celého Slovenska. Na súťaži sa môžu zúčastniť aj deti krajanov žijúcich za hranicami našej vlasti. Dlhoročná tradícia už predstavuje život jednej generácie. A nech by sa dotýkala akejkolvek záujmovej činnosti, je to vždy počin hodný úcty.

Bývalého prezidenta SR Ivana GAŠPAROVIČA vítajú tradične chlebom a soľou.

Finalisti celoštátneho kola Šalianskeho Mat'ka

Dušu súťaže prednášateľov slovenských povestí je MUDr. Svetozár HIKKEL. Na snímke uprostred s autorkou článku a finalistami celoštátneho kola.

Šaliansky Mat'ko je dnes už mládenec, jeho primeno je Hikkel. Áno, MUDr. Svetozár Hikkel je jeho krstný otec. Tento neúnavný a činorodý muž so vzťahom k všetkému, čo človeka povznáša k vyšším metám. Muž, ktorý prirodzene cíti lásku k domovine, úctu k tradíciám či pokoru pred ľudským životom, ktorý stavovsky ako lekár, ale aj morálne celoživotne oživuje. To je tvorca tejto krásnej a životaschopnej tradície, ktorá nás všetkých každoročne privádza do Šale, aby sme sa stali svedkami hlbokého zážitku z umeleckého prednesu talentovaných žiakov.

Žiaci sú rozdelení do troch kategórií a každá súťaží osobitne. Poroty v každej kategórii majú vo svojich radoch odborníkov a pedagógov. Kronika, ktorú rodina MUDr. Svetozára Hikkela vedie od prvého

dňa vzniku myšlienky tejto súťaže, uchováva vzácné minulé okamihy i mená. Mená významných kultúrnych predstaviteľov, spisovateľov, hercov či najvyšších vládných predstaviteľov, ktorí boli účastníkmi Šalianskeho Mat'ka či už ako porotcovia, alebo čestní hostia. So záujmom si ju prezrel aj podpredseda MS Marek Hanuska, ktorý sa spoločne s delegáciou MS na tomto podujatí zúčastnil. Pravidelným a vzácnym hosťom Šalianskeho Mat'ka je aj bývalý prezident SR Ivan Gašparovič. Ako vo svojom uvítacom pozdrave zdôraznil, náš rodný jazyk slovenčina je darom, ktorý treba pestovať a chrániť.

Tento rok bol naozaj bohatý na recitačné talenty a nebolo ľahké vybrať víťazov. Členky porôt herečka Ida Rapačová, šéfredaktorka časopisu Slniečko Ľubica Kepštová, Dáša Machalová a Libuša Klučková z výboru MS a ďalší odborní zástupcovia jednotlivých porôt, sa jednoznačne zhodli na tom, že každý recitátor podal výborný výkon. Aj vďaka tomu sa pán prezident rozhodol udeliť svoju mimoriadnu cenu, ktorú získala Lenka Pšeničňáková z Vranova nad Topľou za svoj hlboko precitovaný prednes. Tradícia založená pred dvadsiatimi rokmi žije. Zaželajme všetkým, ktorí ju udržiavajú, predstaviteľom mesta, osobitne primátorovi Jozefovi Belickému, vzácnym ženám z prípravného výboru, ktoré podujatie spolu s MUDr. Svetozárom Hikkelom a jeho manželkou Marikou pripravujú, veľa zdravia a elánu do ďalších ročníkov.

FOTORIPORT

Matica slovenská ponúka tričká s folklórnym motívom a s nápisom Matica slovenská, logom MS na zadnej strane. V bielej a tmavomodrej farbe. K dispozícii sú veľkosti S, M, L, XL, XXL.

CENA TRIČKA
5,- €

Objednávky na email:
matica.sekretariat@gmail.com
alebo 0918 904 969.

POZVÁNKA

Vlastenecká pochôdzka po slovenskom juhu
– Šamorín – Dunajská Lužná – Ivanka pri Dunaji – M.R. Štefánik, 2. mája 2019
„JA SA PREBIJEM, LEBO SA PREBIŤ CHCEM“

Pozývame vás na program 29. ročníka:

8.00 hod. – Pietna spomienka v Šamoríne a v Dunajskej Lužnej pri pomníku M.R. Štefánika

9.15 hod. – Pietna spomienka pri buste M.R. Štefánika v Ivanke pri Dunaji (I.C. M.R. Štefánika)

9.30 hod. – Pochod žiakov a hostí k Mohyle tragickej smrti v Ivanke pri Dunaji

10.00 hod. – Tradičná pietna spomienka pri Mohyle tragickej smrti v Ivanke pri Dunaji

Za organizátorov Stanislav BAJANÍK, v.r.,
MO Matice slovenskej Dunajská Lužná

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

V matičných novinách č. 12/2019 sme sa pýtali, kde sa nachádza Mauzóleum Andreja Hlinku. Správna odpoveď mala znieť, že je v Ružomberku. Spomedzi správnych odpovedí sme vyžrebovali týchto výhercov: Marta Hollá, Dubnica nad Váhom; Eva Vričanová, Trenčín; Ivan Koša, Dolný Kubín.

• Tentoraz nás aj v súvislosti s anketou Najväčší Slovák zaujíma ešte, z ktorého gréckeho mesta pochádzali svätí bratia Cyril a Metod?

Svoje odpovede posielajte na adresu, ktorú máte aj v tiráži týchto novín, našej administrátorky Ľubici Rišiarovej do termínu vydania ďalšieho čísla SNN č. 16 – 17.

(red)

(jč)

vydavatel.sk

SLOVAKIA ONLINE

.tasr.